

Rom for forbedring?

Rapport om rettighetssituasjonen for elever og lærlinger i videregående opplæring i Oslo – skoleåret 2007-2008.

Om rapporten

I henhold til sitt mandat skal Elev- og lærlingombudet i Oslo hvert år avgi en rapport til Oslo bystyre. Ombudet legger med dette fram som tillegg til sin årsrapport en egen rapport om rettighets situasjonen for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo, og ber om at den behandles av bystyret sammen med årsrapporten.

Rapporten er basert på observasjoner gjort i perioden 1. oktober 2007 til 31. mars 2008, supplert med materiell fra elev-, lærling- og brukerundersøkelser gjennomført i 2006 og 2007 og tilsvar fra de berørte virksomheter.

Rapporten publiseres på ombudets nettsider i løpet av april 2008.

Oslo, 2. april 2008,

Christer Gulbrandsen,
Elev- og lærlingombud

Rom for forbedring

Denne rapporten tar for seg de feltene hvor elev- og lærlingombudet antar at det er rom for forbedring i Oslos videregående opplæring med tanke på sentrale rettigheter for elever og lærlinger. Du finner ikke sannheten om hvordan det står til i Osloskolen her, men du finner problemer og utfordringer som møter elever og lærlinger i det daglige på de ulike skolene og i de ulike lærebedriftene.

Ombudets jobb innebærer blant annet å peke på det som må bli bedre. Derfor er det mye som fungerer godt som ikke er omtalt her. Oslos lærere, skoleledere, instruktører og faglige ledere gjør hver dag en formidabel jobb for en god opplæring. Denne rapporten gir dem innspill om områder det kan være nødvendig å være mer oppmerksomme på i deres daglige virke for å fortsette å gjøre en flott jobb for byens elever, lærlinger og lære kandidater. Rapporten tar for seg enkeltvirksomheter for å kunne gi innspill der hvor det trengs; fordi alt ikke gjelder for alle.

De rettighetene som det er fokusert mest på i denne rapporten er de som har med medvirkning, tilpasset opplæring, vurdering og læringsmiljø å gjøre. Utvalget av rettigheter er gjort på bakgrunn av ombudets mandat og de ønsker byens elevråd hadde høsten 2007. En utfyllende liste over de rettigheter ombudet har sett på finnes i vedlegg 1 til denne rapporten.

På overflaten kan denne rapporten se ut som den gir en fullstendig gjennomgang av opplæringen og kvaliteten på undervisningen ved den enkelte skole. Det er ikke tilfelle. Fordi ombudet har et rettighetsperspektiv, er utgangspunktet først og fremst å si noe om det som bør fungere bedre før elevs og lærlingers rettigheter kan sies å være godt ivaretatt. Mange av disse rettighetene er imidlertid knyttet til kvaliteten på opplæringen, og det vil derfor være naturlig at vi her vandrer i grenselandet mellom juss og pedagogikk. Kvalitetsundersøkelser gir viktige indikasjoner på hvordan det står til, og er derfor anvendt som en del av grunnlagsmaterialet for rapporten.

Enkelte steder er det også kommentert positive trekk ved en skole. Dette er gjort for å sette beskrivelsen av utfordringene ved den konkrete skolen i en større helhet eller for å vise fram spesielt gode tiltak til inspirasjon for andre, og er ofte gjort etter innspill fra skolens ledelse. Ombudet vil sterkt advare mot å lese fraværet av slike positive kommentarer som et uttrykk for at tilsvarende positivt arbeid ikke skjer et annet sted. Det er ikke alt som ombudet har kunnet fange opp eller ha blitt gjort oppmerksom på, og det er ikke alt som får plass i en slik rapport.

Rapporten er delt i fire deler: Først en gjennomgang av grunnlagsmateriale og metodikk. Dernest en oppsummering av viktigste hovedfunn, før en gjennomgang av enkeltvirksomheter. Til slutt følger en vedleggsdel. Det anbefales sterkt at rapporten leses i sin helhet.

Grunnlagsmateriale og metodikk

Rapporten er basert på kvalitative observasjoner og informasjon fra ulike informanter, supplert med kvantitative data fra bruker- og elevundersøkelsene¹. For opplæringen i Oslo som helhet gir grunnlagsmaterialet mulighet for å uttale seg om noen hovedutfordringer, mens grunnlagsmaterialet for den enkelte skole eller det enkelte fagområde varierer mer.

Nærmere om grunnlagsmaterialet

Elevenes reaksjoner ved besøk: Ombudet har i perioden fra oktober 2007 til mars 2008 besøkt nær innpå alle de videregående skolene i Oslo. Hovedformålet med disse besøkene har vært å informere om ombudsordningen, om elevers rettigheter og plikter og å bidra til gode dialoger om elevmedvirkning på den enkelte skole. Imidlertid har disse besøkene også gitt nyttig informasjon om rettighetsutfordringer ved den enkelte skole. Særlig har ombudets foredrag for elever mange steder avstedkommet reaksjoner som indikerer felter hvor det er rom for forbedring. Selv om ombudet har forsøkt så langt det lar seg gjøre å gi en nøktern framstilling av rettighetene til elevene, slik disse rettighetene framgår av lov og forskrift, så har særlig valg av tematikk bidratt til å fokusere sterkere på visse rettigheter framfor andre. Dette har vært bevisst valgte prioriteringer, ut fra innspill fra elevrådsrepresentantene som deltok på Elevorganisasjonens kurs "Elevrådsløftet" i september 2007. Ombudet har fokusert sterkest på læringsmiljø, vurdering, elevmedvirkning og tilpasset opplæring. De reaksjonene og spørsmålene som framkom under ombudets foredrag danner etter dette en svært viktig del av det inntrykket ombudet har dannet seg om situasjonen på den enkelte skole. Der hvor ombudet ikke har holdt foredrag for elevene, vil det naturlig nok være mindre grunnlagsmateriale. Dersom elevene ikke har reagert spesielt på noe, og ikke stilt spørsmål, mener ombudet det er grunn til å anta at det stort sett står bra til med elevenes rettigheter.

Henvendelser til ombudet: Ombudet har også mottatt en rekke henvendelser på e-post, telefon, via nettsidene eller per SMS. Totalt utgjør dette 67 henvendelser og 19 spørsmål per 1. april 2008. De fleste av disse henvendelsene kommer fra elever eller lærlinger som har et konkret problem de trenger hjelp med å løse. Disse utgjør et viktig grunnlag for å stille spørsmål om lærlingenes situasjon, og er et viktig supplement til øvrig grunnlagsmateriale for skolene. Imidlertid er henvendelsene fra lærlinger for få til å trekke generelle og sterke konklusjoner om lærlingenes situasjon ut fra disse alene. Samtaler med Utdanningsetatens fagopplæringsavdeling antyder imidlertid at de problemstillingene som reises av henvendelsene er relevante å arbeide mer med. For skoler som ombudet enda ikke har besøkt, men hvor det har kommet henvendelser, danner disse et viktigere grunnlag for ombudets inntrykk enn ellers. Antall henvendelser vil også i seg selv være en indikator på hvordan det står til på en skole, selv om ikke alle henvendelser har samme alvorlighetsgrad, og noen ikke er av det vi kan kalle "problematisk" karakter. Imidlertid er antallet henvendelser per skole som regel mellom 0 og 3, og det er derfor ikke rapportert særskilt om dette for hver skole. Mellom 1 og 3 henvendelser ville uansett blitt anonymisert, og tilbakemeldingsverdien er da begrenset. De som henvender seg til ombudet er for øvrig garantert anonymitet. Tabeller 1-6 tar for seg henvendelser og spørsmål til ombudet i mer dybde.

Trafikk til ombudets nettsted: Trafikken til ombudets nettsted har fått et såpass stort omfang at den i seg selv kan si noe om behovet for rettighetsinformasjon og om hva som er de viktigste tema å jobbe med, ut fra hvilke sider som besøkes og hvilke søkeord som har ført besøk inn på nettsidene. Tallene er hentet fra Googles Analytics-verktøy, og er à jour per 28.

¹ Kvalitative data: Informasjon som går mer i dybden enn i bredden – altså få som sier noe, men de sier mye hver
Kvantitative data: Informasjon som går mer i bredden enn i dybden – mange som sier noe, men hver sier lite
Informant: Person som har gitt informasjon på ulike måter.

februar 2008 kl. 15.45. Tallene er landsdekkende, særlig for søkeord, men de fleste besøk kommer fra oslo-området. Se tabeller 7 til 9 for oppsummering av denne informasjonen.

Offentlig tilgjengelig dokumentasjon: Ombudet har også tatt for seg skolenes offentlig tilgjengelige dokumentasjon, særlig i form av ordensreglement og elevinformasjon/-håndbøker. Svært mange skoler har fått kommentarer fra ombudet til disse, noe som blant annet skyldes at det for inneværende skoleår ble gjort endringer i forskrift til opplæringsloven som ikke alle enda har rukket å innarbeide. Imidlertid er det også andre forhold som blir påpekt av ombudet som ikke knytter seg til de siste forskriftsendringene.

Undersøkellesdata: For de fleste skolene foreligger det data fra Elevundersøkelsen 2006-2007 og Brukerundersøkelsen 2007-2008, allment tilgjengelig i henholdsvis Skoleporten² og Osloskolens egen kvalitetsportal³. Nevnte undersøkelser er de nyeste som er offentlig tilgjengelig. Etersom de er tatt opp fra halvannet til et halvt år siden, vil det ha kunnet skje endringer i både positiv og negativ retning som ikke framkommer i denne rapporten. Når data fra disse undersøkelsene trekker i samme retning som det øvrige grunnlagsmaterialet, gir dette en sterkere indikasjon på at de aktuelle områdene kan være forbedringsområder for den aktuelle skole enn om tallene står alene.

I elevundersøkelsen er de offentlig tilgjengelige data additive indekser basert på besvarelser på flere spørsmål. Indeksene er normalisert fra 1 til 5. 5 er som regel beste skår, unntatt på mobbing, hvor 1 er beste skår. Indeksene er på ordinalnivå, slik at det kun er mulig å rangere verdiene, ikke å vurdere om en verdi er ”dobbel så god” som en annen, og avstanden mellom to trinn er ikke nødvendigvis den samme. Fordelingen av svarene på de enkelte spørsmål er ikke offentlig tilgjengelig, og det er derfor kun mulig å rapportere på gjennomsnittssituasjonen.

Brukerundersøkelsen på sin side er slik konstruert at man kan lese ut den prosentmessige fordelingen av svarene fra offentlig tilgjengelige rapporter. Her er svarene gruppert i rapportene på Kvalitetsportalen med alternativene ”God”, ”Middels”, ”Vet ikke” og ”Dårlig”. Vurderingen av informasjonen er derfor vanskeligere å gjøre like skjematisk som for elevundersøkelsen – til gjengjeld er det lettere å ta høyde for positive trekk i fordelingen av svarene. Dersom et lavt gjennomsnitt skyldes mange ”middels” svar, er dette bedre enn om det skyldes en høy andel ”dårlig”, og omvendt. Brukerundersøkelsen har svært få respondenter på hver skole (n=24 for elever og n=28 for foreldre). Dette gjør at tallene må anvendes med stor forsiktighet. Ombudet har vanligvis ikke kommentert resultater hvor under 8% av respondentene ved en skole har svart ”Dårlig” eller ”Middels”. Foreldreundersøkelsene er ikke kommentert. I utgangspunktet var det ventet at Brukerundersøkelsen 2007-2008 ikke ville bli offentliggjort før en tid etter denne rapporten, og rapporten ville da være basert på tall fra 2006-2007. Imidlertid har ombudet valgt å bruke mer tid på dialogen med de enkelte skoler om innholdet i teksten om dem, noe som også har ført til at publikasjon av rapporten og offentliggjøring av tallene for 2007-2008 faller noenlunde sammen i tid. Omtalen av den enkelte skole har derfor vært fokusert på tallene fra 2006-2007, med omtale av endringer i positiv og negativ retning fram til 2007-2008. Imidlertid bør det sies at flere av disse endringene faller innenfor feilmarginene for undersøkelsen. Jo nærmere 50-50 en svarfordeling er, jo større er feilmarginene, og de kan for de største skolene være opp mot 11,0 prosentpoeng i hver retning. Som regel vil feilmarginene for de tall som omtales her

² <http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/default.aspx>

³ <https://lextra.oslo.kommune.no/ude/kvalitetsportalen?id=0> . Tallene er åpent tilgjengelige fra den dag byråden bestemmer.

ligge mellom 5 og 10 prosentpoeng i hver retning. Endringer bør derfor først tillegges vekt når de overstiger 10 prosentpoeng. Endringer under 4 prosentpoeng blir som regel ikke kommentert. Flere små endringer i samme retning kan imidlertid indikere en trend, og denne vil i så fall bli kommentert.

I forhold til de normative vurderinger ombudet har gjort, blant annet i forhold til hvilke tall som trekkes fram, så har det vært gjort en skjønnsmessig vurdering av resultatene fra skole til skole. Som tommelfingerregel har skår på både elev- og brukerundersøkelser som avviker svært mye fra oslo-resultatet blitt framhevet. Videre er det i elevundersøkelsen slik at en skår under 3,0 (unntatt for mobbing) her blir ansett som lavt. Oslosnittet ligger til tider under dette, slik at skåren likevel anses for lav, selv om den skulle være over oslosnittet, men under 3,0. Når Oslosnittet er høyere enn 3,0, tas det utgangspunkt i snittet. Normen ombudet bruker som utgangspunkt for vurdering av elevundersøkelsesresultatene er derfor det høyeste tallet av Oslosnittet eller en middelvei på 3,0. For mobbing er spredningen mellom skolene svært liten, slik at selv tilsynelatende svært små forskjeller har stor betydning, og indeksen er her annerledes konstruert. 1,0 er her beste skår i Oslo, og 1,0 til og med 1,2 anses derfor som gode tall i denne rapporten. 1,3 anses her for å være middels, mens 1,4 og oppover mot 1,7 (dårligste skår) anses her som å angi at det er behov for forbedring. I brukerundersøkelsen vurderes fordelingen av svarene, og det vil derfor variere fra skole til skole hva som vil være godt og dårlig på det enkelte spørsmål, opp mot fordelingen for Oslo som helhet. Imidlertid kan det understrekes at på mobbing og trygghet er så å si alle avvik fra 100% beste svar å anse som noe som bør forbedres. Disse kommenteres imidlertid som sagt ikke før avvikene overstiger 8%, som normalt vil tilsvare at minst to elever har svart ”dårlig” eller ”middels”.

Ombudet vil også påpeke at skolene anvender begge de nevnte undersøkelsene som styringsverktøy. Dette innebærer at skolene må antas å være vel kjent med problemstillingene som reises av svarene på dem. Intensjonen med denne rapporten er ikke å opplyse skolene om det de allerede vet, men å sette denne informasjonen i sammenheng med andre kilder for å se om de ulike kildene trekker i samme retning eller ikke. Ombudet må anta at skolene har et sterkt fokus på å forbedre resultatene på disse undersøkelsene.

I tillegg har ombudet anvendt data fra lærlingundersøkelsen 2007, som Utdanningsetaten har stilt til rådighet. Totalt har ca 10% av Oslos lærlinger besvart undersøkelsen (n=426), og svarprosent på undersøkelsen lå på ca 25%. Undersøkelsen ble sendt til lærlinger som hadde vært mer enn 9 måneder i lære. Antallet respondenter for enkelte fag er altså svært lavt, slik at det ikke er mulig å gjøre meningsfulle statistiske generaliseringer fra særlig mye av materialet på enkeltfag. Derfor er det kun de generelle tema som reises av svarene som berøres og kommenteres i denne rapporten. Svaralternativene på alle spørsmål om situasjonen i bedriften som er berørt her var: ”Ikke i det hele tatt”, ”i mindre grad”, ”i noen grad” og ”i stor grad”, samt ”Vet ikke”.

Data fra undersøkelsene er anvendt for to formål: Å kontrollere ombudets inntrykk av situasjonen ved skolen, samt å gi informasjon om forhold ombudet ikke ellers har kjennskap til. For de skolene hvor ombudet ikke har gjennomført besøk med alle elevene, vil bruken av undersøkelsesdata være det eneste ombudet har å bygge på. Ombudets vurdering er at det ikke vil være rimelig å utelate å si noe om situasjonen også på disse skolene når det foreligger materiale som gjør det mulig.

Som med annet materiale trekkes det her fram de forhold som gir rom for forbedringer. Det betyr at skolene som regel har positive tall som ikke framkommer i denne rapporten, og at

ulike resultater er trukket fram for ulike skoler innenfor de satsingsområder ombudet har hatt (elevmedvirkning, tilpasset opplæring, læringsmiljø og vurdering). Det vil føre for langt i denne rapporten å foreta en fullstendig sammenligning av skolene på alle variable. Ombudet ønsker heller ikke å bidra til rangering av skolene ved en slik sammenligning. Interesserte henvises til Skoleporten og Kvalitetsportalen for mer informasjon.

Samtaler med skolens personale: Ombudet har også på sine skolebesøk som oftest hatt møter med skolens personale. Formålet med disse møtene har vært å informere om endringer i sentrale rettigheter og å invitere til dialog om gode medvirkningsstrategier. Imidlertid gir disse samtalene også nyttig informasjon om personalets holdninger og praksis, særlig i forhold til vurderingsfeltet. Skolens personale har ikke aktivt blitt informert om at ombudet også vil ta utgangspunkt i deres tilbakemeldinger i forhold til denne rapporten, men det er ut fra formen på møtene grunn til å anta at ingen har regnet med at innholdet i det de sier ikke kan offentliggjøres, så lenge personvernet for øvrig er ivaretatt.

Dialog med skoleledelse: Ved alle skolebesøk har ombudet søkt å ha møter med skolens ledelse. Dette har blitt gjennomført på de aller fleste skoler. I disse møtene har skolene blitt informert om ombudsordningen, herunder også at ombudet vil foreta en rapportering om hver enkelt virksomhet. Når det har vært mulig og hensiktsmessig, har ombudet også forsøkt å oppsummere møtet med elevene sammen med skoleledelsen, og har videreformidlet mye av det elevene på generell basis tok opp med ombudet. Skoleledelsen har også fått tilsendt et utkast til den teksten som ville stå om skolen i denne rapporten, slik at de kunne få muligheten til å gi en respons til teksten. Ombudet har søkt å inkludere skolene mest mulig med arbeidet med teksten om den enkelte skole. Etter ønske fra Utdanningsetaten har den skriftlige kommunikasjon det her har vært med skolene blitt vedlagt denne rapporten, så sant skolene ikke har reservert seg mot dette. Etersom mye av kommunikasjonen er respons på ombudets opprinnelige tekstutkast, følger også dette med rapporten. Ombudet vil sterkt understreke at hovedformålet med denne prosessen var å rette opp feil og unøyaktigheter i teksten. De vedlagte opprinnelige tekstutkastene må derfor betraktes som uriktige, men må legges ved for at skolens respons skal framstå som forståelig. Enkelte skoler har for øvrig ikke ansett det som nødvendig at denne korrespondansen vedlegges for å gi uttrykk for skolens synspunkter, og andre har reservert seg mot dette grunnet korrespondansens uformelle og tidvis muntlige karakter. Korrespondansen er vedlagt i vedlegg 2.

Tilbakemeldingene fra skolene i arbeidet med rapporten har vært svært nyttige. Mange skoler har behandlet tilbakemeldingene langt grundigere enn ombudet hadde forutsatt, og ombudet håper at prosessen med denne rapporten alt før publisering slik kan ha bidratt til å sette i gang gode refleksjonsprosesser på de ulike skolene. I tillegg har tilbakemeldingene gjort rapporten langt bedre ved å bidra til å synliggjøre de forutsetninger, den metodikk og det grunnlagsmateriale rapporten bygger på i større grad enn i de opprinnelige utkastene. Etersom det er første gang det lages en slik rapport, vil skolens tilbakemeldinger også gi et viktig grunnlag for kvalitetssikring av framtidig prosess.

Spørsmål til elevråd: Alle elevråd har via skolen mottatt et brev fra ombudet om hvilke forhold de ønsket at ombudet skulle ta opp i sin ”årsmelding”, sammen med relevante utdrag fra den listen over rettigheter som er vedlagt denne rapporten. To elevråd valgte å svare på dette.

Møter med byråd, fylkesmannens utdanningsdirektør og Utdanningsetaten: Det som står her om byrådsavdelingen, fylkesmannsembetet og Utdanningsetaten er i stor grad basert på de

møtene ombudet har hatt med ledelsen for de respektive enheter. For Utdanningsetatens vedkommende har ombudet også hatt møter med alle avdelingsdirektører, samt basert seg på det inntrykk skolepersonale, elever og lærlinger gir av sitt møte med etaten.

Nærmere om prosessen

Redegjørelsen ovenfor sier mye om metodikken som har blitt anvendt, men her gis det en mer systematisk gjennomgang av gangen i arbeidet med rapporten.

Hovedsakelig kan arbeidet med rapporten deles inn i følgende faser:

1. Utvalg av hovedtemaer
 - a. Innspillprosess med elevråd fra de fleste skoler i Oslo under "Elevrådsløftet".
2. Skolebesøk
 - a. Med observasjon og diskusjon med elever, lærere, elevråd og skoleledelse
3. Loggføring av observasjoner fra skolebesøk
 - a. Hovedinntrykk og viktige problemstillinger (mest systematisk for senest besøkte skoler)
4. Mottak og loggføring av eventuelle henvendelser (løpende gjennom hele perioden)
 - a. Loggføring av spørres navn, skole-/fagtilhørighet og problemstilling.
5. Utskriving av tekstutkast om virksomheter/-fag på bakgrunn av logger
 - a. Uttrekk av hovedpoenger og generelle problemstillinger
 - b. Utsiling av mer åpenbart personavhengige problemer som ikke dreier seg om systemsvikt.
6. Utsending av spørsmål til elevråd for tilbakemelding
 - a. Mottak av tilbakemelding
 - b. Eventuell justering av tekst.
7. Gjennomgang av undersøkelsesdata, revisjon av tekst
 - a. Uttrekk av hovedforbedringsområder
 - b. Justering av øvrig tekst ut fra om undersøkelsesdata trekker i samme eller motsatt retning
 - c. Utsiling av momenter i teksten som utvetydig motsies av øvrig grunnlagsmateriale
8. Gjennomgang av ordensreglementer m.m., revisjon av tekst
 - a. Uttrekk av uoverensstemmelser med lov og forskrift, samt punkter hvor ombudet ønsker å anbefale andre formuleringer
9. Utskriving av tekstutkast om hovedfunn
 - a. Uttrekk av allmenne problemstillinger på tvers av skoler
10. Utsending av utkast om virksomheter/-fag for uttalelse
 - a. Den enkelte virksomhet mottar "sin" tekst.
11. Mottak av uttalelser, revisjon av tekst
 - a. Korreksjon av feil, unøyaktigheter, ufullstendige passuser
 - b. Om nødvendig dialog med skolen om meningsinnholdet
 - c. Eventuelt vedlegg av skolens tilbakemeldinger til rapporten.
12. Drøfting i referansegruppe
 - a. Diskusjon omkring tekstvalg, grunnlagsmateriale og prosess
 - b. Justering av tekst
13. Oversendelse til bystyret – publikasjon
 - a. Oversendelse til ordfører og leder av bystyrets kultur- og utdanningskomité for vurdering av videre prosess, samt publikasjon på ombudets nettsider

Av praktiske årsaker har metodikken dels utviklet seg underveis. Det innebærer at det for de fleste av de besøkte skolene først under besøket har blitt klart at ombudet også rapporterer om rettighetssituasjonen. Dette er potensielt en etisk svakhet ved rapporteringen, men ombudet har ikke opplevd at dette har møtt særlig sterke eller mange motreaksjoner når informasjonen om dette har blitt gitt under besøket. Ombudet mener også at det er viktig og relevant at informasjonen i rapporten publiseres, slik at både skoler, andre virksomheter og offentligheten er klar over hvor det kan være forbedringsmuligheter. Ved eventuelle senere besøk og rapporteringer vil det kunne forutsettes at det er rimelig kjent at ombudet også foretar en rapportering om situasjonen ved den enkelte virksomhet eller det enkelte fag. Enkelte skoler har hatt spørsmål knyttet til metodikken underveis, noe som har bidratt til en bedre forankring av de konklusjoner og funn som finnes i denne rapporten. Det har imidlertid vært enkelte skoler som har reagert sterkere i brevform i prosessen med bearbeiding av utkast til tekst. Ombudet har her forsøkt å gå i dialog med den enkelte skoles ledelse om prosess og tekstinnehold, og i de fleste tilfeller har dette ført til en bedre gjensidig forståelse av prosessen og sammenhengen teksten står i – i tillegg til en langt mer gjennomarbeidet og meningsfylt tekst.

For hver virksomhet er det forsøkt tydeliggjort gjennom ordbruk i teksten hva slags grunnlag ombudet uttaler seg på. Ombudet uttaler seg helt bevisst med mer forsiktighet i de tilfeller hvor grunnlaget for teksten kun er henvendelser til ombudet fra noen få elever. Hvis ombudet både kan bygge på tilbakemeldinger fra ulike elevgrupper og undersøkelsesdata, i tillegg til kanskje også å ha grunnlag fra samtaler med personalet eller ledelsen ved skolen, uttaler ombudet seg mer sikkert. Det er forsøkt tydeliggjort i teksten hva ombudet bygger sin informasjon på uten at enkeltpersoner skal bli identifisert.

Ombudet har som fokus å bedre rettighetssituasjonen for elever, lærlinger og lærekandidater. Derfor er det i denne rapporten hovedsakelig lagt vekt på områder hvor ombudet opplever at det er rom for forbedring. Dette medfører at ombudet som regel ikke får trukket fram positive trekk, annet enn når dette er nødvendig for å gi et helhetsinntrykk av skolens arbeid med det aktuelle forbedringsområdet, og ombudet har fått kjennskap til disse positive trekkene. Ombudet vil framheve at det skjer mye godt utviklingsarbeid i videregående opplæring i Oslo, og at ombudets kommentarer til den enkelte skole først og fremst er ment som et bidrag i dette arbeidet, og ikke som en helhetlig beskrivelse av tilstanden ved skolen.

Som tidligere nevnt, er en rapport som denne basert på de innspill, henvendelser og oppfatninger ombudet har fått. Dette medfører at det kan være momenter som er oversett og momenter som har fått for mye oppmerksomhet. Ombudet arbeider med å utvikle mer systematiske rutiner for rapportering for å sikre enda mer dekkende beskrivelser i senere rapporter. Vedlagt denne rapporten finnes en liste over de rettigheter som må være oppfylt for elever og lærlinger. Den har dannet et visst grunnlag for utformingen av denne rapporten, men er ment å brukes som et mer systematisk verktøy ved framtidig rapportering.

Henvendelser og spørsmål til ombudet

Her vil det bli gitt en kortfattet gjennomgang av de henvendelser og spørsmål som har kommet til ombudet. Denne gjennomgangen er oppdatert per 27. februar 2008, da ombudet hadde mottatt 60 henvendelser og 16 spørsmål. Av disse gjelder 49 elever, 13 lærlinger, 4 personer uten tilbud, 4 elevråd og 2 privatister. De øvrige er fra lærere eller rektorer.

Hva er henvendelser og spørsmål?

Når noen tar kontakt med generelle spørsmål som ikke direkte knyttes til et konkret saksforhold og som ikke krever oppfølging eller nærmere utredning registreres dette som "Spørsmål". Henvendelser som enten gjelder en elev, lærling eller andres konkrete saksforhold eller som krever mer oppfølging og utredning registreres som en "Henvendelse". Henvendelser kan romme alt fra inngående oppklaring av rettigheter via relativt enkle rettighetsproblemer for den enkelte, til omfattende og kompliserte rettighetssaker. De aller fleste henvendelser innebærer én kontakt med ombudet, og avtale om rekontakt hvis problemene ikke blir løst. Størsteparten av arbeidet med henvendelser består altså i veiledning og rådgivning fra ombudets side. En håndfull av henvendelsene krever noe mer oppfølging over tid.

Hvor dirigeres henvendelser?

Elever som henvender seg til ombudet med et problem oppfordres først til å søke løsning i samarbeid med lærer eller skoleledelse. Dersom dette er forsøkt på en hensiktsmessig måte og eleven ikke når fram, oppfordres eleven til selv å ta kontakt med Utdanningsetaten. Det skjer bare unntaksvis at ombudet kontakter skoleledelse eller Utdanningsetaten om saken, og da kun etter avtale med den som tok kontakt med ombudet.

Lærlinger som henvender seg til ombudet med et problem oppfordres først til å søke løsning i samarbeid med faglig leder eller opplæringskontor. Hvis dette ikke har ført fram, oppfordres lærlingen til selv å kontakte Utdanningsetaten, Arbeidstilsynet og/eller fagforening. Hvor lærlingen dirigeres avhenger noe av problemets karakter, men i hovedsak henvises lærlingen til Utdanningsetaten. Det skjer svært sjelden at ombudet kontakter Utdanningsetaten om saken, og da kun etter avtale med lærlingen det gjelder.

Hvordan foretas kontakt?

De aller fleste (46 %) av de som tar kontakt med ombudet gjør det per telefon. For øvrig er første kontakt stort sett likt fordelt mellom e-post, nettsideskjema, personlig kontakt ved skolebesøk og SMS. De aller fleste tar også kontakt selv, men rundt 10 % av kontakten kommer fra foresatte. Det er relativt få som har tatt kontakt som ikke først har hørt ombudets foredrag på skole eller læringsamling.

Hva handler henvendelsene og spørsmålene om?

Tabeller 1 til 6 på neste side viser tematisk fordeling av henvendelsene til ombudet for ulike grupper som har henvendt seg. For skoleelever peker noen temaer seg ut som mer problematiske enn andre. Dette gjelder særlig skolenes håndtering av disiplinærsaker, vurdering, klage på lærer eller undervisning, tilrettelegging og læringsmiljø. Administrativt rot bidrar også til noen henvendelser. For lærlingers del er det særlig kvaliteten på opplæringen og bruk av overtid som er rot til mange henvendelser. På høsten fikk ombudet også henvendelser fra elever og lærlinger som sto uten tilbud og som på ulike vis hadde falt gjennom i systemet. Til en viss grad anvendes ombudet også som ressurs av undervisningspersonale og skoleledere som har spørsmål om lov- og regelverk.

Tabell 1: Henvendelser fra skoleelever 01.10.07-27.02.08.

Håndtering av disiplinærsaker	6
Vurdering	6
Klage på lærer/opplæring	5
Tilrettelegging	5
Administrative forhold	4
Læringsmiljø	4
Skoletur	3
Søknad om læreplass	3
Medvirkning	2
Toalettbesøk i timen	1
Fritak fag	1
Førstegangsvitnemål	1
Generell rettighetsinfo	1
Lærertetthet	1
Lån og stipend	1
Permisjon	1
Personvern	1
Privatrettslig, russ	1
Tyveri/erstatning	1

Tabell 2: Henvendelser fra lærlinger 01.10.07-27.02.08

Opplæring og veiledning	5	*
Overtid	3	*
Arbeidsmiljø for øvrig	2	
Ferie	2	
Fagprøve	1	
Tilrettelegging	1	

* Én henvendelse gjelder både veiledning og overtid

Tabell 3. Henvendelser fra elevråd 01.10.07-27.02.08

Læringsmiljø	1
Elevdemokrati	1
Ordensreglement	1
Skoleøkonomi	1

Tabell 4: Henvendelser fra ungdom uten tilbud 01.10.07-27.02.08

Lærlingplass	2
Skoleplass	1
Vurdering	1

Tabell 5: Henvendelser fra privatister 01.10.07-27.02.08

Klage på eksamen	1
Reform	1

Tabell 6: Henvendelse fra undervisningspersonale 01.10.07-27.02.08

Eksamen	1
Elevsamtale	1
Fravær	1
Reform	1

Ombudets nettsider

Trafikken på ombudets nettsider indikerer at det er behov for informasjon om rettigheter. Totalt fra sidene ble lansert 7. desember 2007 og fram til 28. februar 2008, har sidene blitt besøkt 1 262 ganger av 884 ulike besøkende. Av 4 666 sidevisninger, har sider som berører rettigheter blitt vist slik som det framgår av tabell 7.

Tabell 7: Sidevisninger for rettighetssider på ombudets nettsted 07.12.07-28.02.08

Side	Antall visninger
/elev/elev-i-offentlig-skole/rettighetene-dine/	218
/elev/elev-i-offentlig-skole/nedlasting-av-brevmaler/	195
/laerling/rettighetene-dine	151
/om-ombudet/kontakt-ombudet	125
/elev/elev-i-offentlig-skole/klageveileder	108
/elev/elev-i-privat-skole/rettighetene-dine	84
/elev/elev-i-offentlig-skole/hvordan-du-kan-forandre-noe	81
/laerling/klageveileder	51
/laerling/nedlasting-av-brevmaler	44
/laerling/hvordan-du-kan-forandre-noe	26
SUM	1083

Tall fra Google Analytics 28.02.08 kl. 15.45.

276 av besøkene til ombudets nettsted er trafikk generert av søkemotorer. Av disse er 88 søk etter "elev- og lærlingombud" i ulike former, mens 107 er klart knyttet til et konkret rettighetsspørsmål. Tabell 8 på neste side viser hvor mange av besøkene som kommer etter bruk av søkeord som har med konkrete opplæringsrettigheter å gjøre. Dette kan anvendes som en indikator på hvilke problemstillinger innenfor opplæringsrettigheter som det er mest aktuelt å arbeide mye med.

Tabell 8: Antall besøk etter søking i søkemotor med rettighetsrelaterte søkeord knyttet til skole og fagopplæring 07.12.07-28.02.08. (Tabellen går over flere sider)

Søketerm	Antall besøk	Snitt sider per besøk
Lærling rettigheter	8	1.12
Klage på lærer	7	2.14
Sluttvurdering	3	1.33
+vold +skolens ansvar +utvisning	2	1.00
Karakter lover i skolen	2	1.5
Klage på karakterer	2	1.5
Klage til skolen	2	1.5
Privatskoleloven forskrifter utvisning	2	1.00
Skolebytte fra vg1 til vg2	2	1.00
”klage på lærer”	1	1.00
”opplæring arbeidsmiljøloven”	1	1.00
16 grader + skole	1	1.00
Arbeidsgiveransvar + elev	1	1.00
Arbeidsmiljøloven + lærling	1	1.00
Egenbetaling skoleturer	1	1.00
Eksempel på klage på karakter	1	1.00
Eksempel på klagebrev karakter	1	1.00
Eksempler på klagebrev på orden og adferd	1	4.00
Elev rettigheter prøver	1	17.00
Elevenes rettigheter	1	1.00
Elevmedvirkning ”hva betyr”	1	1.00
Elevsamtale	1	1.00
Fravær for ikke satt karakter prosent	1	1.00
Fritak fra undervisning i skoleåret	1	1.00
Fylkesmannen oslo og akershus klage på karakter	1	2.00
Gratisprinsippet videregående opplæring	1	1.00
Gratisprinsippet+videregående	1	1.00
Hva betyr kompetansebevis	1	1.00
Hvilke karakterer blir stående på vitnemål	1	1.00
Hvis bedriften ikke gjennomfører svenneprøven	1	1.00
Hvordan skrive klagebrev skole	1	3.00
Hvordan søke om gyldig fravær 14 dager	1	1.00
Innsats +kroppssøving	1	1.00
Karakter klagebrev	1	1.00
Karakter kroppssøving læreplan	1	1.00
Karakterer i gym, vurderingsgrunnlag	1	1.00
Karakterfastsetting videregående skoler	1	2.00
Klage eksamen mal	1	1.00
Klage lærer fylkesmannen	1	1.00
Klage på eksamen mal	1	5.00
Klage på læreren	1	1.00
Klage på rektor	1	2.00
Klage på skole	1	1.00
Klage på standpunktkarakter	1	1.00
Klage skole mal	1	4.00
Klagebrev lærer	1	7.00

Klagebrev mal eksamen	1	1.00
Klager spesialundervisning	1	1.00
Krav til lærebedrift	1	3.00
Kroppsøving elevombudet	1	1.00
Kroppsøving innsats	1	1.00
Lærling + rettigheter	1	1.00
Lærling i helsefag rettigheter	1	1.00
Lærling rettigheter overtid	1	1.00
Lærling tariff trykker	1	1.00
Lærlinge rettigheter	1	1.00
Mal klagebrev – skole	1	1.00
Mal klagebrev karakter	1	3.00
Maler + lærling	1	2.00
Manglende opplæring, fagprøve, klage	1	1.00
Mattevansker & videregående skole	1	1.00
Medhold i brudd på opplæringsloven	1	1.00
Mistet standpunkt karakter	1	2.00
Mobilregler på skolen	1	1.00
Opplæringsloven + hvor mange prøver kan man ha i uka	1	1.00
Prøver i skolen hvor mange	1	1.00
Reform 94 kroppsøving vurdering	1	1.00
Rektor gjør ikke jobben sin	1	1.00
Rettigheter for lærlinger	1	2.00
Rettigheter lærling	1	1.00
Rettigheter lærlinger	1	2.00
Rettigheter og opplæringsloven	1	3.00
Skole rettigheter	1	2.00
Skoletur brev	1	1.00
Skoleturer+rettigheter	1	2.00
Skriftlig klage på lærer	1	1.00
Skrive klage på eksamen	1	1.00
Sluttvurdering + utdanningsdirektoratet	1	1.00
Sluttvurdering kompetanse	1	1.00
Sykdom lærling	1	1.00
Trakassering og vold i skolen	1	1.00
Utdanningsdirektoratet rundskriv fravær videregående	1	1.00
Utdanningsdirektoratet skoletur	1	4.00
Vurdering i gym	1	1.00
Vurdering kroppsøving innsats	1	2.00
Økonomi og informasjonsbehandling kunnskapsløftet	1	1.00
SUM	107	-

Tall fra Google Analytics 28.02.08 kl. 15.45.

Tabell 8 demonstrerer tydelig at enkelte spørsmål går igjen oftere enn andre. Tabell 9 er en telling av søkeord etter tema. Rundt en tredjedel av søkingen som leder besøkere inn på nettsidene dreier seg om karakterer, vurderingskriterier, klage på karakterer og eksamen og

lignende. I underkant av en fjerdedel dreier seg om klager på lærer, rektor, skole, undervisning og lignende, mens litt under en syvendedel dreier seg om generelle lærlingrettigheter.

Tabell 9: Tematisk telling av søkeord knyttet til opplæringsrettigheter 07.12.08-28.02.08, hentet fra tabell 8.

Tema	Antall besøk
Generelt lærlingrettigheter	14
Generelt elevrettigheter	2
Vurdering og klage på karakter	35
Klage på lærer/undervisning el.l.	21
Skoleturer eller gratisprinsippet	6
Arbeidsforhold og lønn for lærlinger	4
Opplæring, lærlinger	3
Elevmedvirkning	3
Arbeidsmiljø, elever	2
Vold, trakassering	2
Annet	15
SUM	107

Hovedfunn

Her oppsummeres ombudets hovedfunn, konsentrert om elevmedvirkning og ombudets tre fokusområder for inneværende år – læringsmiljø, tilpasset opplæring og vurdering, samt andre forhold som er av interesse. En gjennomgang av spesifikke forhold ved den enkelte virksomhet og i de enkelte fag følger etter denne delen. Oppsummeringen er basert på den informasjon ombudet har fått gjennom henvendelser fra enkeltelever og –læringer, det ombudet har fått av informasjon av elever på skolebesøk, det som skoler og virksomheter selv har tatt opp, det som framkommer i skolenes egen offentlige dokumentasjon, samt elev- og brukerundersøkelsene. De viktigste funnene er oppsummert i en boks med ”Utfordring” og ”Tiltak” markert. ”Utfordring” markerer hva som er vanskelig – ”Tiltak” hva som ser ut til å være gode måter å løse utfordringene på, basert på hva ombudet har observert eller antar.

Elev- og lærlingmedvirkning

De fleste av de besøkte skolene ser jevnt over ut til å ha et godt samarbeid mellom elevråd og skoleledelse, selv om det finnes unntak. Kvaliteten på elevrådsarbeidet varierer imidlertid betraktelig, og det er de skolene som har satset tid, menneskelige ressurser og penger på utvikling av elevrådet som også ser ut til å ha de best fungerende elevrådene. Det er også disse skolene som ser ut til å oppleve at elevrådet bidrar mest til utvikling av skolen. Skoleledelsen bør generelt ikke forvente at elevrådene, som er organisasjoner med høy utskiftning og unge tillitsvalgte, alene kan ta de nødvendige grep for å sikre langvarig godt arbeid. God støtte fra skolens ledelse er en forutsetning for at elevrådsarbeidet lykkes.

Utfordring: En del elevråd fungerer ikke optimalt.

Tiltak: Engasjert skoleledelse som satser både tid, penger og menneskelige ressurser på utvikling av elevrådet.

Tilbakemeldingene til ombudet tyder på at mye kan gjøres med elevenes medvirkning i undervisningen. Til tider gir lærere uttrykk⁴ for at de mangler verktøy for god medvirkning og elever kan føle at de ikke blir tatt på alvor av sine lærere. Gjengangerspørsmål til ombudet er for eksempel om det finnes noen begrensning på hvor mange prøver elevene kan ha på en uke, eller om man kan få lekser over helgen. Dette er symptomer på at elevene har for dårlig medvirkning i forhold til planlegging og vurdering. Skoler med en endringsvillig kultur, hvor personalet og ledelsen deler og utvikler gode verktøy, har trolig gode forutsetninger for å arbeide godt med medvirkning. God elevmedvirkning henger nøye sammen med mulighetene for å drive tilpasset opplæring og godt vurderingsarbeid.

Generelt rapporterer elevene på 11. trinn i Oslo i Elevundersøkelsen⁵ om en noe over middels opplevelse av elevdemokrati (3,4 på en skala fra 1-5), men en under middels opplevelse av medbestemmelse i det daglige (2,5 på skala fra 1-5). Det er ingen forskjeller mellom offentlige og private skoler i forhold til elevdemokrati, mens de offentlige skolene skårer litt bedre på medbestemmelse. Offentlige skoler skårer henholdsvis 3,4 og 2,6, mens private skoler skårer 3,4 og 2,3.

Disse tallene peker i samme retning som det ombudet har mottatt av tilbakemeldinger.

⁴ Ofte kommer slike tilbakemeldinger i form av utsagn eller spørsmål som: ”Dette er det jo jeg som kan, ikke elevene”; ”Hvordan skal jeg få elevene til å engasjere seg?”; ”Jeg legger fram årsplanen, men det er ingen som vil diskutere den” og så videre.

⁵ Data fra Elevundersøkelsen 2006-07, tilgjengelig i Skoleporten (<http://skoleporten.uttanningsdirektoratet.no>).

Utfordring: Elevmedvirkningen i undervisningen er for dårlig.
Tiltak: Medvirkning på dagsorden i en endringsvillig skolekultur.

For lærlingene har ombudet dårligere grunnlagsmateriale, men lærlingundersøkelsen tyder på at det fortsatt er mange lærlinger som ikke deltar i planlegging av sitt eget arbeid, og heller ikke i vurdering. Henvendelser til ombudet antyder det samme.

Læringsmiljø

Kvaliteten på læringsmiljøet ved skolene varierer sterkt med bygningsmassens fysiske tilstand. Noen skoler har vært gjennom en kraftig opprusting, og elevene ved disse skolene klager da også lite til ombudet på slike forhold. Ved andre skoler står det dårligere til, og ved flere av disse er det grunn til å uroe seg for elevtettheten i klasserommene. Elevråd rapporterer om skoleledelser som sier de ikke har råd til å ha færre elever i klasserommene, selv om luftkvaliteten skulle tilsi dette. Ombudet sitter ikke på målinger av luftkvalitet og elevtall i klasserom, men mener det er viktig å se nærmere på denne problemstillingen. På elevundersøkelsen er skåren nøyaktig middels – 3 på skala fra 1 til 5 for Oslo som helhet.

Utfordring: Mulig for høyt elevtall i forhold til luftkvalitet i en del klasserom.
Tiltak: Sikring av at ikke finansieringssystemet utilsiktet går på bekostning av elevenes fysiske læringsmiljø, samt kompenserende tiltak der det er mulig.

Det psykososiale læringsmiljøet varierer også mellom skolene, selv om osloskolen som sådan ikke har så verst skår på mobbing på elevundersøkelsen, med 1,3 på skala fra 1-5, hvor 1 er best. De private skolene skårer litt bedre, med 1,2 som skår. Det som er mest alvorlig av det som har kommet ombudet for øre, er hvordan noen lærere behandler sine elever. I noen tilfeller er forholdet mellom elever og enkelte lærere direkte fiendtlig. I andre tilfeller, hvor forholdene ellers er gode, kan presset på enkeltelever likevel være skadelig – for eksempel i kroppsøvfag hvor noen lærere fortsatt anvender prestasjoner på fysiske tester som karakterstøttende prøver, selv om det etter ombudets mening ikke er dekning for dette i læreplanene. Elever har rapportert til ombudet om at de selv eller medelever synes slike tester ikke bare er demotiverende, men også direkte nedbrytende, og at de fører til at de gruer seg til å gå på skolen.

Utfordring: Fiendtlig forhold mellom enkeltlærere og elever.
Tiltak: Aktiv personalledelse kombinert med systematisk undervisningsevaluering.

Utfordring: Elever gruer seg til harde fysiske tester som brukes karakterstøttende i kroppsøving.
Tiltak: Gjennomgang av læreplan og endret innretning på anvendelsen av fysiske tester i kroppsøvfaget.

Det er to sett med tilsynsmyndigheter i forhold til elevenes læringsmiljø: Kommunehelsetjenesten ved bydelsoverlegene har ansvaret for tilsyn etter forskrift for miljørettet helsevern i barnehager, skoler mv., mens Fylkesmannen i Oslo og Akershus har ansvaret for klager etter opplæringslovens kapittel 9a. I tillegg har for de offentlige skolene Utdanningsetaten som skoleeier et ansvar for daglig oppfølging og drift, mens dette for de private skolene som regel er den enkelte skoles ansvar. Ombudet opplever at det er gitt lite informasjon til elever om de muligheter som finnes for å involvere eksterne tilsynsmyndigheter, og ser at det i liten grad er noen koordinering mellom disse. Et

systematisk arbeid med elevenes læringsmiljø vil være lettere dersom tilsynsmyndighetene kan samkjøre sine rutiner og ressurser i større grad på dette feltet.

Utfordring: Tilsynet med elevenes læringsmiljø er i dag trolig noe tilfeldig.

Tiltak: Koordinering av ulike tilsyn og deres ressurser.

De henvendelser ombudet har mottatt om lærlingers læringsmiljø dreier seg i all hovedsak om det psykososiale læringsmiljøet. Mange av de lærlingene som har tatt kontakt med ombudet har det til felles at de føler seg alene i sin jobb, og at det har tatt lang tid før de har tort å ta opp problemer de har hatt i arbeidssituasjonen. Når de tar kontakt med ombudet, har det gjerne kommet dit hen at de bare ønsker å slutte i bedriften. Årsakene til følelsen av ensomhet og at problemene oppstår varierer – noen føler seg mobbet eller trakassert, noen får ikke oppfølging i tilstrekkelig grad, mens andre må jobbe for mye overtid. Ut fra dette bør kanskje lærlingene i enda større grad følges opp av opplæringskontorer eller Utdanningssetaten, slik at problemer kan oppdages tidligere, og innsats settes inn.

Utfordring: Enkelte lærlinger opplever stor grad av ensomhet i jobben og har ingen å samtale med om sine problemer.

Tiltak: Tett oppfølging fra opplæringskontor eller etat for å gi lærlingene en ekstern samtalepartner.

Tilpasset opplæring

Graden av tilpasset opplæring varierer fra elev til elev og fra skole til skole. Noen skoler har alt et fokus på dette, men jevnt over er tilpasset opplæring et område i skolen som flere kan jobbe mer med. Manglende medvirkning gjør det vanskeligere å gi tilpasset opplæring. Denne sammenhengen mellom tilpasset opplæring og elevmedvirkning burde være åpenbar, men er det ikke alle steder. Ombudet har mottatt noen henvendelser om spesialundervisning eller tilpasninger som trolig hadde vært mulig å forebygge gjennom en større grad av tilpasset opplæring. Begrepet ”tilpasset opplæring” har også et diffust innhold, som det ikke er like lett for alle å definere klart og entydig. Ombudet vil advare mot å oppfatte tilpasset opplæring som ensbetydende med mindre struktur på grunn av større individualisering. Vellykket tilpasset opplæring fordrer lærekrefter som er aktivt tilstede i opplærings situasjonen, og som har rom til å ha god oversikt. Det er derfor bekymringsverdig med den mangelen på lærere vi begynner å se på flere skoler i Oslo.

Utfordring: Mangel på lærekrefter kan gå på bekostning av nødvendig individuell veiledning og oppfølging.

Tiltak: Tilstrekkelig rekruttering av kvalifiserte lærekrefter.

Vurdering

Flere skoler i Oslo har lærere som fortsatt praktiserer 15%- eller 20%-grenser for fravær som grense for å miste karakteren i fag, og ved flere skoler sier ordensreglementene at x antall anmerkninger automatisk gir nedsatt ordens- eller atferdskarakter. Flere av ordensreglementene indikerer også at prosentgrenser for fravær er veiledende for vurderingen. Forskriften er krystallklar på at det er måloppnåelsen i faget som er grunnlag for vurdering i faget og at det skal gjøres en individuell vurdering ut fra elevens forutsetninger i orden og i atferd. Dermed er absolutte, kvantitative grenser av denne typen uholdbare. Så lenge eleven har rett på vurdering og grunnlaget er som det skal være, skal det etter ombudets mening overhodet ikke skjeles til slike mål under vurderingen.

Utfordring: Bestemmelsene i forskrift til opplæringsloven brytes ved at det praktiseres kvantitative og ikke kvalitative mål på vurderingsgrunnlag, orden og atferd.

Tiltak: Klar og tydelig skoleledelse og en skolekultur som gjør oppfyllelse av forskriftsbestemmelsene mulig og ønskelig gjennom faglig-pedagogisk utviklingsarbeid og oppdatering innenfor et faglig fellesskap.

En del lærere forsømmer også å diskutere vurderingsform og –kriterier med sine elever. Elevene skal selv kunne delta i vurderingen av sine prestasjoner, og skal være med å utforme vurderingsformer og –kriterier. Dette er også nødvendig for god læring. Manglende medvirkning medfører også tapte muligheter for å avlaste lærerens dokumentasjonsbyrde – en byrde som flere lærere klager over. Etter ombudets mening bør medvirkning stå sentralt i arbeidet med vurderingsfeltet i Osloskolen framover.

Utfordring: Manglende elevmedvirkning i vurderingsarbeidet.

Tiltak: Skoleledelse og lærere som ser medvirkning som en mulighet til å bevisstgjøre elevene på egen læringsprosess.

Gale eller uheldige vurderingskriterier forekommer også i osloskolen, blant annet innenfor kroppsøvningsfaget, og ofte er ikke elevene kjent med dem på en måte som gjør at de kan anvendes til bedre læring. Det er måloppnåelse i forhold til kompetansemålene i faget som skal vurderes, ikke elevens innsatsvilje, samarbeidsevne eller annet som inngår i orden og atferd – så sant det ikke er hjemlet i kompetansemål i læreplanen. Likevel opplever en lang rekke elever at de for eksempel blir vurdert i kroppsøving på sin innsatsvilje eller sine rent fysiske prestasjoner – når målene i læreplanen vektlegger helt andre ferdigheter og kunnskaper.

Utfordring: Feil vurderingskriterier anvendes – særlig er kroppsøvningsfaget utsatt for dette.

Tiltak: Aktive fagmiljøer med input utenfra og ingen ”privatpraktiserende” lærere gjør det lettere å diskutere seg fram til en bedre forståelse av læreplanenes kompetansemål.

Annet

Elever ved flere skoler har kontaktet ombudet etter å ha fått beskjed av sine skoleledelser om at planlagte fremtidige skoleturer ikke kan bli noe av, så lenge gratisprinsippet gjelder. Ettersom elevene ikke skal betale noen del av turene selv, er det hovedsakelig tre finansieringskilder som gjenstår: dugnadsarbeid og frivillige gaver, sponsormidler og finansiering fra skolen. Dette har vært opphav til stor frustrasjon blant elevene, og ombudet har stort sett måttet henvise dem til å drive politisk påvirkningsarbeid for sitt syn.

Utfordring: Skoleturer avlyses.

Tiltak: Dugnadsinnsats og frivillige gaver kan redde skoleturer som ellers må avlyses, og deltakelse i utvekslingsprogrammer kan muliggjøre flere faglig solide utenlandsopphold.

Ombudet får også en del henvendelser om klager på lærere eller undervisning. Ombudet har inntrykk av at de aller fleste skoler håndterer slike saker ryddig og raskest mulig. Mange skoler har også etter hvert fått gode og tydelige rutiner for håndtering av klager på lærere, og enkelte har også satt lærer-/undervisningsevaluering i system. På de fleste skoler ser det imidlertid ut som det kan gjøres mer med den langsiktige oppfølgingen av klager på lærere. Elevene kan oppleve at opplæringen blir dårligere etter en kort forbedring, og dette blir ikke

fanget opp like godt overalt. Elevene kan i disse tilfellene selvfølgelig bli flinkere til å varsle skoleledelsen på ny, men terskelen for dette kan være ubehagelig høy. Det er derfor ombudets klare anbefaling at skolene rutinemessig drøfter kvaliteten på undervisningen med elevene en tid etter at det har vært iverksatt tiltak etter klager. I tillegg bør skolen ha et systematisk arbeid med evaluering av undervisningen som gjør det mindre ubehagelig for elevene å luften spørsmål omkring kvaliteten på undervisningen med lærere og skoleledelse.

Utfordring: Elever opplever ikke langsiktig bedring etter klager på undervisning.

Tiltak: Systematisk undervisningsevaluering kombinert med gode rutiner for håndtering og langsiktig oppfølging av klager.

Enkeltvirksomheter

I denne delen foretas det en gjennomgang av hvor det kan være rom for forbedring i forhold til elevenes rettighetssituasjon ved den enkelte virksomhet, slik ombudet ser det. Dersom du ikke har lest delen om grunnlagsmateriale og metodikk, anbefales det at du gjør det. Til nød kan du også lese boksen "Hvordan lese informasjonen" på denne siden.

Hvordan lese informasjonen

Enkle regler for å lese informasjonen om virksomhetene her:

1. Grunnlagsmaterialet varierer så mye at enkeltvirksomheter ikke kan sammenlignes.
2. Det meste her bør leses som råd og oppfordringer, og er ment å hjelpe virksomhetene i retning av en enda bedre praksis.
3. Grunnlagsmaterialet er: Samtaler med hele elevgruppen ved virksomheten, samtaler med elevrådet, enkelthenvendelser fra elever/lærlinger, undersøkelsesdata, skolens offentlig tilgjengelige dokumentasjon, samtaler med personalet ved skolen, samtaler med skoleledelsen ved skolen og korrespondanse med skoleledelsen ved skolen om innholdet i rapporten.

Slik er avsnittet om en skole bygget opp:

Skolenavn

- Ombudets inntrykk ut fra grunnlagsmaterialet. Hvis grunnlagsmaterialet er for tynt eller ombudet ikke har noe å kommentere ved skolens virksomhet, står det at ombudet ikke har noe å bemerke.
- Forbedringer som bør gjøres i skolens reglementer.
- Undersøkelsesdata om skolen, der det foreligger.
- Eventuelle avvik ved annet tilsyn ombudet kjenner til.

Offentlige videregående skoler

Det finnes 27 offentlige videregående skoler i Oslo i dag. Ombudet har besøkt 26 av disse. Den 27., Nordvoll videregående skole, er en spesialskole for autister, og grunnet denne elevgruppens spesielle karakter, har ordinært skolebesøk ikke blitt gjennomført der.

Disse skolene faller inn under Utdanningsetatens virkeområde, og er underlagt politisk styring av byråd for barn og utdanning.

Berg videregående skole

Skolen bør trolig se nærmere på vurderingspraksis innenfor kroppsøvingfaget, hvor det ut fra de tilbakemeldinger ombudet har fått ser ut til å legges til dels stor vekt på fysiske prestasjoner, der hvor læreplanens mål i større grad er prosessorienterte.

Elevmedvirkning ser ut til å variere mellom enkeltlærere. Skolen benytter seg av faggrupper for elevmedvirkning, men slike grupper bør generelt suppleres av andre medvirkningstiltak for å sikre hver elev medvirkningsmuligheter. Skoleledelsen ønsker i stor grad å få elevenes tilbakemeldinger på undervisningen, men opplever at elevene har en trolig ubegrunnet frykt for å ta opp forhold de ønsker å forbedre. Ombudet vil derfor anbefale skolen å arbeide med kommunikasjonen lærer-elev-skoleledelse omkring utvikling av kvaliteten på opplæringa.

Skolen bør endre ordensreglementet på følgende punkter:

- Bortvisning fra resten av undervisningstimen kan ikke delegeres til lærer fra rektor

- Skolen har veiledende grenser for nedsettelse i orden og i atferd ut fra antall anmerkninger. Dette må praktiseres med forsiktighet, og disse grensene bør fjernes dersom de medfører at elever reelt ikke blir behandlet etter en individuell vurdering. Ombudet anbefaler ikke å sette anmerkninger for dårlig arbeidsinnsats, da dette i for stor grad kan bli en uforutsigbar, tilfeldig og skjønnsmessig vurdering.
- Skolen bør ikke tolke bestemmelsene i sitt reglement (pkt. h under ”følgende regnes ikke som fravær”) i forhold til 14-dagers-regelen innsnevrende, og bør presisere at rektor også kan gi permisjon av flere grunner, jfr. forskrift til opplæringsloven § 4-35.

Resultatene fra elevundersøkelsen 2006-07 bekrefter mye av ombudets inntrykk. Skolen skårer lavt på faglig veiledning og medbestemmelse (2,3 og 2,2) i elevundersøkelsen. Brukerundersøkelsen 2006-07 ser også ut til å trekke i samme retning, mens brukerundersøkelsen 2007-08 indikerer en del endringer i positiv retning. 56% av elevene som besvarte brukerundersøkelsen 2006 var ikke fornøyd med hjelp fra lærer ved arbeid med PC. Dette var imidlertid et stort avvik fra årene før, og i 2007 er andelen som svarer ”dårlig” på dette nede i 29%, mens andelen som svarer ”godt” har økt fra 29 til 42%. 33% rapporterte i 2006 at de i liten grad var med på å velge hvordan de skulle arbeide på skolen, noe som i 2007 er nede i 17%. Andelen som svarer ”godt” på dette har økt fra 29 til 50%. Til gjengjeld har andelen som svarer ”dårlig” på i hvilken grad de får god informasjon om hvordan de gjør det faglig hele skoleåret økt fra 17 til 33%. Skolen skårer også noe lavt på fysisk arbeidsmiljø i elevundersøkelsen 06-07 (2,8) og i brukerundersøkelsen (38% misfornøyd med innemiljøet i forhold til lys, luft og toaletter i 2006-07, 29% misfornøyd i 2007-08).

Bjerke videregående skole

Skolen ser ut fra elevenes tilbakemeldinger ut til å ha en rekke inneklimateforordringer. Eleverrådet har uttrykt bekymring for elevtettheten i klasserommene inntil bygningsmassen har blitt utbedret.

Skolen bør foreta en oppdatering av ordensreglementet i forhold til endret forskrift (for eksempel atskilte karakterer i orden og atferd og nye kriterier for disse).

Svarene på elevundersøkelsen indikerer at skolen ligger bedre an enn mange andre i forhold til medbestemmelse (skår 3,1, Oslo-skår 2,5). Svarene på brukerundersøkelsen, både i 2006-07 og i 2007-08 trekker i motsatt retning. I 2007 svarer kun 8% ”godt” på i hvilken grad de får være med på å velge hvordan de skal arbeide på skolen – for øvrig en nedgang fra 29% i 2006. Til sammenligning svarer 50% ”dårlig” på dette spørsmålet – en økning fra 21% i 2006. Endringen er såpass stor og skiller seg såpass mye fra tidligere år at den må betraktes med forsiktighet, men indikerer uansett at dette bør ses nærmere på. Brukerundersøkelsen ser også ut til å bekrefte at skolen har store inneklimateforordringer, selv om det er bedring i svarene fra 2006 til 2007. I 2006 svarte 58% ”dårlig” på hvor fornøyd de er med innemiljøet på skolen – og bare 8% svarte ”godt” på dette. I 2007 er dette nå henholdsvis 38% og 29%. 2007-tallene er rimelig sammenlignbare med 2005-tallene, mens 2006-tallene var identiske med 2004-tallene. Imidlertid avvek brukerundersøkelsen 2006 også her fra elevundersøkelsen som har en skår på 3,1, som er 0,1 over Oslo-skåren på fysisk læringsmiljø.

Bjørnholt skole

Skolens videregående del er ny, og skolen kan derfor ha enkelte utfordringer knyttet til etablering av skolen. Manglende tilgang på kvalifiserte elektrolærere kan i noen tilfelle ha ført til at veiledningen av elever har blitt noe skadelidende på grunn av den høye arbeidsbyrden på eksisterende lærere. Elever og lærere har også opplevd problemer med fraværs- og anmerkningsføring på Classfronten, noe som i perioder kan ha gjort det vanskelig for elevene å ha oversikt over eget fravær og hvordan de ligger an i orden og i atferd.

For denne skolen sees det bort fra Elevundersøkelsen og Brukerundersøkelsen 2006, som begge må anses å være lite representative for opplevelsen til dagens elevmasse ved skolen, ettersom en stor del av dagens elever er overført fra andre skoler.

Svarene på brukerundersøkelsen 2007 indikerer at 21% svarer ”dårlig” på hvor fornøyd de er med hjelpen de får av lærer ved arbeid på PC. Brukerundersøkelsen indikerer for øvrig at så å si alle elevene (96%) er godt fornøyd med innemiljøet på skolen, noe som er høyest i Oslo.

Bredtvet videregående skole

Skolen har trolig utfordringer knyttet til arbeidsro på allmennfaglig påbygning, ut fra ombudets opplevelse av møtet med disse elevene.

Skolen bør oppdatere reglene i ordensreglementets punkt om fravær i forhold til 14-dagersregelen, slik at skolens adgang til å gi permisjon ikke er innskrenket mer enn det som er tilfelle i forskrift til opplæringsloven, § 4-35, og slik at det synliggjøres at skolen anvender lokalt skjønn.

For skolen finnes det ikke tall fra brukerundersøkelsen 2007. Skolen skårer noe lavt på medbestemmelse på elevundersøkelsen, med 2,4 som skår, som er under Oslo-snippet på 2,5. 21% på brukerundersøkelsen svarer også ”dårlig” på i hvor stor grad de får være med på å velge hvordan de skal jobbe. Dette henger kanskje sammen med at 13% svarer ”dårlig” på om de får vanskelige nok oppgaver på skolen. Skolen skårer også noe lavt på fysisk læringsmiljø, med 2,7 på elevundersøkelsen, og bare 29% som svarer ”godt” på innemiljøet på skolen på brukerundersøkelsen. Skolen har noe svake mobbetall i elevundersøkelsen, med skår på 1,5.

Eikelund videregående skole

Ombudet har ingen kommentarer til skolens arbeid.

Ombudet har intet å bemerke til skolens ordensreglement.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Elvebakken videregående skole

Ombudet har per dags dato ikke avtalt møte med alle elever ved skolen.

Ombudet har intet å bemerke til skolens ordensreglement.

Skolen skårer litt over Oslosnittet på medbestemmelse med 2,6 i skår på elevundersøkelsen, men dette er likevel litt lavt. I brukerundersøkelsen 2006 rapporterte 17% ”dårlig” på om de

får være med å velge hvordan de skal arbeide på skolen. Dette tallet har i 2007 økt til 33%. Skolen rapporterer imidlertid til ombudet at elevene har en tredjedel av dagen som studietid under veiledning, og at de ut fra dette bør ha rikelig med rom for å velge arbeidsmetoder. Andelen i brukerundersøkelsen som svarer ”godt” på i hvilken grad måten de arbeider med fagene på passer dem har også sunket fra 75% til 54%. Det er mulig det er en sammenheng mellom disse tallene. Skolens mobbetall har noe rom for forbedring, med skår 1,4 på mobbing på elevundersøkelsen. Mobbing er et område skolen har arbeidet systematisk med over flere år, slik at man skal være varsom med å konkludere ut fra denne undersøkelsen alene. Elevene er svært godt fornøyd med innemiljøet på skolen, mens utemiljøet får dårlig skussmål, med 42% som svarte ”dårlig” og bare 13% som svarte ”godt” i 2006. Tallet for de som svarer ”dårlig” er konstant til 2007, mens andelen som svarer ”godt” har økt til 38%. De dårlige svarene skyldes trolig skolens beliggenhet midt i Oslo sentrum.

Etterstad videregående skole

Ombudet har mottatt henvendelser om enkelte problematiske samarbeidsforhold mellom elever og enkelte lærere. Ombudet vil anbefale skolen å se nærmere på hvordan elevene oppfatter forholdet til den enkelte lærer, og se på sine rutiner for tilbakemelding på undervisning.

Ombudet vil anbefale skolen å oppdatere pkt. 6a) om fravær i ordensreglementet, slik at ordlyden er mer i tråd med nåværende § 4-35 i forskrift til opplæringsloven, som åpner for mer lokalt skjønn i forhold til permisjoner under 14-dagersregelen enn det som tidligere var tilfelle.

Resultatene fra elev- og brukerundersøkelsene i 2006 viste klare forbedringsmuligheter for skolen. Brukerundersøkelsen 2007 viser en positiv utvikling på alle de forbedringsområder ombudet har trukket fram. Forhåpentligvis vil elevundersøkelsen 2007 bekrefte denne trenden.

Elevundersøkelsen viste at skolen kan ha utfordringer knyttet til elevdemokrati og medbestemmelse, med skår på henholdsvis 2,8 (0,6 under Oslosnitt) og 2,4 (0,1 under Oslosnitt). Ombudet oppfatter at skolen som resultat av dette blant annet forsøker å styrke elevrådsarbeidet. Elevundersøkelsen viser også at skolen kom noe dårlig ut på fysisk læringsmiljø, med skår 2,6, 0,4 under Oslosnittet. Imidlertid er dette tallet fra 2006, da byggetrinn 1 ved skolen ikke var fullført. Omtrent halve skolen avventer en bygningsmessig oppgradering. Skolen hadde høyeste skår for mobbing i Oslo, med 1,7. Tall fra brukerundersøkelsen 2007 indikerer imidlertid at dette kan ha bedret seg betraktelig.

For brukerundersøkelsen er tallene fra 2007 her rapportert, med 2006-tall i parentes. 25% (29%) er ikke fornøyd med hjelpen de får fra lærer når de arbeider på PC. 29% (33%) er ikke fornøyd med i hvor stor grad de får være med å velge arbeidsmåter i fagene. Skolen hadde i 2006 tall for utrygghet som ikke var gode nok, med 17% som rapporterte utrygghet på skolen. I 2007 er dette bedre, med 8% som rapporterer utrygghet på skolen. Misnøyen med innemiljøet er jevn, med 29% misfornøyde, mens misnøyen med utemiljøet har gått ned til 21% fra 29%. I 2007 rapporterer 15% ”dårlig” på tilpasset opplæring i undersøkelsen, mot 19% i 2006. Endringene er altså jevnt over svakt positive.

Fagerborg videregående skole

Skolen har trolig visse utfordringer knyttet til inneklima, grunnet gammel bygningsmasse.

Ut fra samtaler med medlemmer av skoleledelsen, lærere og elever, samt gjennomgangen av ordensreglementet, ser det også ut til å være en praksis på skolen i forhold til ordens- og atferdskarakterene og fraværets innvirkning på standpunktkarakterene, samt i forhold til sluttvurdering, som ikke er oppdatert. Hovedutfordringen er at det trolig legges vekt på en kvantitativ vurdering av antall anmerkninger opp mot ordens- og atferdskarakterene og av antall fraværstimer opp mot om det er mulig å gi standpunktkarakterer, mens lovverket legger opp til en kvalitativ og individuell vurdering av elevens vurderingsgrunnlag.

I tillegg ser det ut til å være uklarhet rundt hvordan reglene for sluttvurdering er å forstå. En del av lærerne framsto i møte med ombudet som motvillige i forhold til nye regler for sluttvurdering. De henvendelser ombudet har fått fra elever om konkrete saker ser ut til å trekke i samme retning som dette inntrykket.

Skoleledelsen rapporterer at den arbeider mye med vurdering og har hatt et sterkt fokus på dette over lengre tid. Ombudet ser det som viktig at skolen fortsetter sitt arbeid med tydelige vurderingskriterier, variasjon i vurderingssituasjoner og gode, skriftlige tilbakemeldinger til elevene. Samtidig er det viktig at skolen også passer på at kampen mot høyt elevfravær ikke går på bekostning av elevenes rett til vurdering. Ombudet vil derfor anbefale skolen å gjennomgå praksis i forhold til grunnlaget for å gi karakter og grunnlaget for ordens- og atferdskarakter.

Skolen arbeider med å revidere sitt ordensreglement. Ombudet vil anbefale skolen å gjøre følgende endringer under dette arbeidet:

- § 3 om tap av karakter bør endres. Dagens bestemmelse indikerer at skolen praktiserer kvantitative fraværgrenser som grunnlag for om det er mulig å gi standpunktkarakter eller ikke. Når utgangspunktet er at eleven har rett til vurdering og at grunnlaget for vurdering i faget er kompetansemålene i faget, må det foretas en kvalitativ vurdering av det vurderingsgrunnlaget som foreligger, uten at det skjeles til prosentgrenser for fraværet.
- § 6 pkt. c om permisjoner bør oppdateres i tråd med endringen i forskrift til opplæringsloven § 4-35, slik at det synliggjøres at skolen har anledning til å utvise større grad av skjønn, også til å innvilge permisjoner utover opplistingen i punktet.
- § 9 pkt. d. om elevaktiviteter antar ombudet ikke innskrenker for eksempel elevrådsleders mulighet til å representere elevrådet i ulike sammenhenger utenfor skoletiden, men anbefaler at det presiseres hva slags representasjon for skolen man her sikter til.
- § 11 pkt. b, tredje strekpunkt, bør endres, ettersom ansvaret for utelukking fra time ikke kan delegeres fra rektor. Om eleven forutsettes å arbeide på en annen læringsarena bør dette i så fall presiseres.

Tallene fra elevundersøkelsen viser en skår på 2,8 på fysisk læringsmiljø (0,2 under Oslo-snitt) og 2,2 på medbestemmelse (0,3 under Oslo-snitt) – det sistnevnte er blant de laveste resultatene i Oslo. I brukerundersøkelsen 2006 rapporterte 50% at de var misfornøyd med hjelpen fra lærer når de arbeider med PC. Dette tallet er sunket til 38% i 2007. Svært få elever rapporterer misnøye med hvordan de jobber i fagene, men 46% rapporterte i 2006 ”dårlig” på om de fikk være med å velge hvordan de skal arbeide – noe som var svært høyt sammenlignet med byen for øvrig. I 2007 er dette tallet sunket til 21%. Samtidig har andelen som

rapporterer ”godt” på dette også sunket, fra 17% til 13%. 17% rapporterte i 2006 ”dårlig” på om de får god informasjon om faglig progresjon hele skoleåret, noe som i 2007 har sunket til 4%. Skolen skåret lavt på innemiljø i brukerundersøkelsen 2006, med 67% som var misfornøyd – langt over totaltallet for Oslo på 24%. I 2007 er dette tallet sunket til 54%. Skolen har altså hatt en positiv utvikling på de forbedringsområder ombudet så i 2006-tallene. Forhåpentligvis vil elevundersøkelsen 2007-2008 bekrefte denne trenden.

Foss videregående skole

Skolen ser ut til stort sett å arbeide godt med elevmedvirkning på skolenivå, men har nok et klart forbedringspotensiale innenfor elevmedvirkning i det enkelte fag.

Skolen bør oppdatere ordensreglementet på flere punkter:

- I forhold til regler for permisjoner under 14-dagersregelen, slik at det gis mer rom for en skjønnsmessig vurdering av forhold som tidligere ikke har falt inn under permisjonsreglene. Skolens praksis på dette feltet er alt utvidende i forhold til reglementet.
- Pkt. B 7. om konsekvenser ved stort fravær, i tråd med at grunnlaget for vurdering i faget skal være kompetansemålene i faget, og ikke andre faktorer, slik som fravær. Fravær av vurderingsgrunnlag på et kompetansemål er ikke det samme som liten eller ingen måloppnåelse, og skal derfor ikke påvirke fagkarakteren – kun om karakter kan gis.
- I pkt. C bør det tas med at arbeidsinnsats vektlegges i forhold til ordenskarakteren.

Skolen skårer 0,4 under Oslo-snittet for faglig veiledning i elevundersøkelsen, og svært lavt på medbestemmelse (2,1). Dette ser ut til å bekrefte ombudets inntrykk. I brukerundersøkelsen 2006 var 42% misfornøyd med hjelpen fra lærer ved arbeid med PC. I 2007 er dette tallet sunket til 29%. 17% svarte i 2006 ”godt” på hvor mye de får være med å velge hvordan de skal jobbe på skolen – 29% svarte ”dårlig”. I 2007 er disse tallene henholdsvis 17% og 38%.

Grefsen videregående skole

Skolen ser ut til å ha store innklimautfordringer, og både elevrådet og skoleledelsen er bekymret for elevtettheten i klasserommene.

Elevrådsrepresentantene ga i møte med ombudet uttrykk for at det er en noe varierende praksis mellom lærerne i forhold til elevmedvirkning.

I samme møte ga elevrådsrepresentantene også uttrykk for at de hadde inntrykk av at fysiske tester i kroppsøvingsfaget ble anvendt slik at de fysiske prestasjonene i seg selv dannet del av grunnlaget for karakteren i kroppsøving. Skolens ledelse ga i møte med ombudet uttrykk for at dette ikke er den praksis kroppsøvingslærerne følger, og at den praksis som følges ved skolen ser ut til å samsvare med ombudets forståelse av læreplanens mål. Ombudet vil derfor anbefale at skolen undersøker nærmere hvorfor elevene har denne oppfatningen.

Elever ga også uttrykk overfor ombudet for at lærere følger en praksis hvor manglende innlevering eller oppmøte på prøve innebærer at innleveringen/prøven vurderes til karakteren 1, istedenfor å bli sett på som manglende vurderingsgrunnlag. Skoleledelsen har satt i gang et arbeid med vurdering som antakeligvis vil kunne fange opp dette.

I tillegg ser det ut til at en del elever oppfatter at det praktiseres absolutte, kvantitative fraværsgrenser i forhold til vurderingsgrunnlag, selv om skolens ledelse indikerer at dette ikke er praksis. Ombudet vil derfor anbefale skolen å se nærmere på hvorfor denne oppfatningen er såpass utbredt blant elevene som ombudet fikk inntrykk av at den var.

Ombudet har ingen kommentarer i forhold til skolens ordensreglement.

Skolen skårer på elevundersøkelsen 2006 noe under Oslos snitt på 3,1 på faglig veiledning, med 2,9 som resultat. Det samme er tilfelle på medbestemmelse, hvor skolens resultat er 2,4, med et Oslosnitt på 2,5. Skolen skårer også lavt på fysisk læringsmiljø, med 2,6 i skår – 0,4 under Oslosnittet på 3,0.

På brukerundersøkelsen svarte i 2006 40% ”dårlig” på i hvilken grad de får være med å velge hvordan de skal arbeide i fagene, mens bare 24% svarte ”godt” på dette. I 2007 ser tallene noe bedre ut, med 33% som svarte ”dårlig” på dette spørsmålet og like mange som svarte ”godt”. 20% av elevene svarte i 2006 også ”dårlig” på om de får nok informasjon om faglig progresjon, noe som er stabilt i 2007, med 21% som svarer det samme. Skolen har også en svært lav skår på innemiljø i brukerundersøkelsen, med 68% som var misfornøyd med dette i 2006, og 58% misfornøyd i 2007. Andelen som svarer ”dårlig” på om skolebygget er et godt sted å lære i, har økt fra 36% i 2006 til 46% i 2007.

Hartvig Nissens skole

Skolen har et sterkt fokus på elevmedvirkning og på vurdering, og benytter i stor grad mappevurdering, veiledet studietid og en rekke andre verktøy for elevmedvirkning i planlegging, gjennomføring og vurdering. Skolens forbedringspotensiale, slik elevene uttrykte det i møte med ombudet, ser ut til å ligge dels i en tydeliggjøring av hvilke medvirkningsaktiviteter man er i gang med når og dels i oppgradering av bygningsmassen, særlig med tanke på gymsal og forsamlingslokaler.

Skolen bør vurdere å endre sitt ordensreglement på følgende punkter:

- I § 4 om arbeidsmiljø bør det presiseres at elever som blir bedt om å forlate rommet må arbeide på andre læringsarenaer. Skoleledelsen varsler at dette vil presiseres.
- § 6 andre ledd kan lett gi opphav til misforståelser om at mer enn 15-20% fravær gjør at man ikke kan få karakter. Formuleringen i dag er juridisk korrekt, men ombudet anbefaler at man unngår kvantifisering, fordi dette kan gi elevene inntrykk av at elevens rett til vurdering er underordnet antall fraværstimer, eller at opp til 15-20% fravær er akseptabelt.
- Skolen bør unngå bestemmelser som den i § 6 fjerde ledd, som indikerer at manglende vurderingsgrunnlag blir betraktet som ingen måloppnåelse, slik at fravær kan føre til trekk i karakter. Dersom dette er praksis, vil dette neppe være i tråd med forskrift til opplæringsloven § 4-7 om at det er kompetansemålene i faget som utgjør grunnlaget for vurdering. Fravær setter selve vurderingsgrunnlaget i fare, men skal ikke utgjøre noe selvstendig vurderingsmoment for fagkarakter. Skoleledelsen varsler at dette vil bli gjennomgått.
- Det er etter ombudets mening også uheldig at skolen i § 6 femte ledd ser ut til å avskjære faglærers mulighet til å gi elever mulighet til ny vurderingssituasjon for elever med mindre alvorlige grunner eller ingen grunn for sitt fravær. Elever som har

valgt feil, men skjerp seg, bør få muligheter til ny vurdering når faglærer finner det ønskelig og mulig. Skolens ledelse har varslet at denne bestemmelsen vil bli fjernet.

- § 9 om fratrekk i fraværet bør oppdateres i forhold til forskriften til opplæringsloven § 4-35, siste ledd, slik at det framkommer tydeligere at skolen kan bruke skjønn til å innvilge permisjon etter 14-dagersregelen også for andre aktiviteter enn de som framkommer i opplistingen. Skolens ledelse har varslet at denne bestemmelsen vil bli endret.

Skolen skårer i elevundersøkelsen noe over middels på medbestemmelse (3,1, Oslo-snitt på 2,5). Ut fra brukerundersøkelsen 2007 ser det ut til å være noe rom for forbedring på hjelp ved arbeid på PC – 25% rapporterer misnøye med dette, noe som imidlertid er en markant bedring fra 2006 (38%). En del mener de får lite informasjon om faglig progresjon – 17% svarer ”dårlig” på dette (2006: 25%). 29% svarte i 2006 ”dårlig” på grad av fornøydhet med hvordan lærerne hjelper dem til å bli bedre – noe som i dag er nede i 8 %. Misnøyen med skolebyggenes kvalitet har økt fra 2006 til 2007. 17% rapporterer ”dårlig” på om skolebygget er et godt sted å lære i (2006: 8%), mens misnøyen med innemiljøet er relativt konstant på 38 % (42% i 2006). Antallet som er godt fornøyd med utemiljøet har økt noe, fra 46 til 50%, men andelen som er misfornøyd har økt kraftig, fra 8% til 29%. Skolen har avventet en oppgradering av blant annet gymsal og toaletter en tid, noe som trolig forklarer resultatene for skolemiljø. Andelen som trives godt på skolen har gått noe ned, fra 96% i 2006 til 88% i 2007. Det er imidlertid ingen som svarer at de trives dårlig på skolen.

Hellerud videregående skole

Ombudet har ingen kommentarer til skolens arbeid, utover det som følger av undersøkelsene som er referert nedenfor.

Skolen har i dialog med ombudet foretatt enkelte justeringer av fraværsreglementet.

Skolen skårer i elevundersøkelsen 1,5 på mobbing, som er noe høyt, og 2,8 på fysisk læringsmiljø, noe som er litt lavt. Brukerundersøkelsen 2006 indikerte at elevene kanskje ikke får nok utfordringer, med 20% som rapporterte at de ikke får vanskelige nok oppgaver. I 2007 er tallet 21%. 20% følte de ikke fikk nok informasjon om faglig progresjon i 2006 – et tall som nå er nede i 8%. 44% rapporterte også at de var misfornøyd med innemiljøet på skolen i 2006. Dette er bedre i 2007, med 29% som rapporterer det samme. Det har vært en noe negativ utvikling i andelen som svarer ”godt” og ”dårlig” på i hvilken grad de får være med å velge hvordan de skal arbeide på skolen – fra henholdsvis 64% ”godt” og 12% ”dårlig” i 2006, til 29% ”godt” og 25% ”dårlig” i 2007.

Holtet videregående skole

Ombudet møtte kun en liten andel av skolens elever og elevråd, og kan derfor ikke uttale seg om rettighetssituasjonen ved skolen på bakgrunn av dette, utover det som følger av undersøkelsene nedenfor.

I ordensreglementets del om oppfølging av læringsresultater bør terminologien endres, slik at det ikke framstår som om underveisvurdering kun gis ved to anledninger. *Midtveisvurdering* kan være et godt tiltak i midten av hver termin, men *underveisvurdering* er all den formative vurdering som gis i form av muntlige og skriftlige tilbakemeldinger og karakterer i løpet av opplæringa.

Skolen skårer noe lavt på elevundersøkelsen på elevdemokrati (2,9), fysisk læringsmiljø (2,8) og mobbing (1,6) og kunne skåret bedre på medbestemmelse (2,7), selv om skolen her skårer noe over Oslosnittet på 2,5. I brukerundersøkelsen 2007 er 23% misfornøyde med hjelp av lærer når de arbeider på PC, noe som er en framgang på 6 prosentpoeng fra 2006. 42% rapporterer "dårlig" på om de får være med på å velge arbeidsmåter, noe som er et svakere resultat enn i 2006, da 25% svarte det samme. Skolen kunne hatt noe bedre tall for mobbing, med 8% som svarer "dårlig" på om de blir mobbet av lærer – noe som imidlertid er en bedring på 5 prosentpoeng fra 2006, og 13% som svarer "middels" – også en bedring fra 2006-resultatet på 17%. 8% oppgir "dårlig" på om de blir mobbet av medelever i 2007. Tallene er identiske for hvor mange som mener at de har blitt utsatt for vold på skolen. Ingen oppgir lenger "dårlig" på om de har blitt utsatt for etnisk/rasistisk motivert mobbing, noe som lå på 8% i 2006. 83% svarer "godt" på om de føler seg trygge på skolen, noe som er en nedgang fra 2006 på 5 prosentpoeng. 42% oppgir at de er misfornøyd med innemiljøet, noe som er en bedring fra 2006 på 16 prosentpoeng. Totalt oppgir 92% "godt" på om de trives på skolen, noe som er en økning fra 2006 på 9 prosentpoeng.

Kirkeveien videregående skole

Skolen kan ha visse utfordringer knyttet til det fysiske arbeidsmiljøet, ettersom bygningen er gammel og slitt, og i stor grad vedlikeholdes gjennom skoleledelsens dugnadsinnsats.

Ombudet har ingen merknader til skolens ordensreglement.

Skolen skårer på Oslo-snittet på medbestemmelse i elevundersøkelsen (2,5), men dette tallet er i utgangspunktet noe lavt. Skolen har perfekt skår på mobbing (1,0) og relativt god skår på trivsel (4,3) og elevdemokrati (4,1). På fysisk læringsmiljø ligger skolen litt over Oslo-snittet med 3,1 i skår, noe som er et bedre resultat enn ventet ut fra bygningens beskaffenhet.

Kongsskogen videregående skole

Ombudet har intet å bemerke, heller ikke til undersøkelsesdata fra elevundersøkelsen.

Ombudet kjenner ikke til skolens ordensreglement.

Lambertseter videregående skole

Ombudet møtte kun en mindre del av skolens elever. Skolen ser ut til å utmerke seg positivt ved et aktivt og systematisk arbeid med elevrådet og med psykososialt arbeidsmiljø.

Skolen er i ferd med å oppdatere sine lokale retningslinjer for vurdering med karakter, og melder at den vil ta ombudets kommentarer til disse til etterretning. Ombudet anbefaler at skolen gjør følgende endringer som ledd i dette arbeidet:

- Karakterbeskrivelsene bør oppdateres etter forskrift til opplæringsloven
- Taksonomistigen skal man være varsom med å bruke, all den tid kompetansemålene i fagene i stor grad ligger på ulike nivåer på stigen
- Manglende innlevering av et arbeid bør ikke innebære at arbeidet gis karakteren 1, men at det mangler vurderingsgrunnlag for arbeidet. Manglende innleveringer i kombinasjon med høyt fravær kan medføre at man ikke kan få karakter, men skal ikke i seg selv påvirke karakteren, dersom det gis karakter.

- Skolen bør presisere at det er en helhetlig vurdering av hvilke kompetansemål eleven har vist kompetanse i som er utgangspunkt for om det er grunnlag for karakter, og bør derfor være varsom med å signalisere en kvantitativ grense for å ikke sette karakter. Utgangspunktet må være elevens rett til vurdering.

Skolen skårer over snittet på elevdemokrati, med 3,9 som skår på elevundersøkelsen. Skolens skår på 2,5 på medbestemmelse ligger på Oslo-snittet, men er i utgangspunktet noe lav – 17% svarte for øvrig ”dårlig” på om de får være med på å velge arbeidsmåter i brukerundersøkelsen 2006, noe som har økt til 25% i 2007. Samtidig har imidlertid andelen som svarer ”godt” på dette spørsmålet økt fra 50 til 58%. 33% av elevene svarer i 2007 ”dårlig” på i hvilken grad de er fornøyd med hjelpen de får av lærer når de bruker PC i arbeid med fagene – en økning fra 2006 på 8 prosentpoeng. Andelen som svarer ”godt” på samme spørsmål har gått ned fra 50 til 25%. 21% i brukerundersøkelsen 2006 svarte ”dårlig” på om de får god nok informasjon om faglig progresjon, noe som har sunket til 17% i 2007. 29% rapporterte misnøye med innemiljøet på skolen i 2006, noe som har økt til 42% i 2007. Skoleledelsen melder at dette skyldes lang venting på rehabilitering, som nå er ventet igangsatt i juni 2008. 8% rapporterer i 2007 ”dårlig” på i hvilken grad de blir mobbet av lærere, noe som skiller seg ut fra tidligere år (2006: 4%, 2005: 0%). Til slutt rapporterte 8% ”dårlig” i brukerundersøkelsen 2006 på hvordan de trives på skolen, noe som i 2007 er nede i 0.

Manglerud videregående skole

Skolens ledelse rapporterer at det arbeides med å følge opp samme områder som ombudet her tar opp.

Skolen har hatt utfordringer knyttet til inneklima og praktiske forhold ved utbedringer av ventilasjonsanlegget, men dette skal nå være ordnet.

Graden av elevmedvirkning i forhold til undervisningssituasjonen ser ut til å variere mellom enkeltlærere, og elevene er til dels frustrert over dette. Vurderingspraksis er ut fra dette også varierende, og skolen bør forbedre sin vurderingspraksis innen kroppsøvingfaget, særlig med tanke på bruken av fysiske prestasjonstester. Skolen er i gang med et større prosjekt om vurdering for læring, som skoleledelsen håper vil ha positiv effekt på medvirkning og vurderingspraksis.

Henvendelser til ombudet tyder på at skolen kan ha et forbedringspotensiale i forhold til samarbeidet mellom skoleledelsen og elever både i og utenfor elevrådet.

Skolen har nå ordensreglementet under revisjon, og bør i den forbindelse vurdere endringer på følgende punkter:

- Eleven har i utgangspunktet krav på vurdering. Skolen skal derfor være varsom med formuleringer som den som står i § 4.1 i reglementet om deltakelse i undervisningen. Det er hvorvidt det er mulig å vurdere eleven opp mot en tilstrekkelig bredde av kompetansemålene som er utgangspunkt for om eleven kan få karakter eller ikke, uavhengig av antall fraværstimer.
- Det er ikke rimelig å føre timefravær når elever kommer mer enn fem minutter for sent. Det bør kun føres fravær for den tid eleven er fraværende fra undervisningen, eventuelt kombinert med ordensanmerkning.

- Opplistingen av permisjonsgivende aktiviteter i § 4.4 bør endres, slik at den ikke avskjærer det skjønnet for å innvilge permisjon som endring av forskriften til opplæringsloven § 4-35 har gjort mulig.
- Det bør presiseres at bortvisning fra klasse/gruppe for resten av timen må skje etter rektors avgjørelse.
- Bestemmelsene om grunnlaget for vurdering må oppdateres i tråd med endringer i lov og forskrift, slik at grunnlaget for vurdering kun blir kompetansemålene i fagene. Karakterbeskrivelsene bør også oppdateres.

Resultatene fra elev- og brukerundersøkelsen ser ut til å peke i samme retning som ombudets inntrykk. Skolen skårer noe lavt på elevdemokrati (2,8) og svært lavt på medbestemmelse (2,1) i elevundersøkelsen. Skårene for faglig veiledning (2,5) og fysisk læringsmiljø (2,5) er også lave. I brukerundersøkelsen 2006 svarte 38% at de var misfornøyd med hjelpen de får av læreren når de bruker PC i arbeid med fagene, noe for øvrig bare 8% rapporterte at de gjorde i stor grad. Disse tallene er i 2007 henholdsvis 33% og 13%. 29% svarte i 2006 ”dårlig” på om de får være med på å velge hvordan de skal arbeide på skolen, noe som i 2007 har økt til 50%. Antallet som har svart ”dårlig” har tidligere vært konstant på dette punktet, så dette tallet bør sees på med en viss forsiktighet. 17% var i 2006 misfornøyd med hvordan lærerne hjelper dem til å bli bedre, og like mange svarte ”dårlig” på om de får god nok informasjon om faglig progresjon. I 2007 har begge disse tallene økt, til henholdsvis 29% og 33%. Innemiljøskåren er dårligere enn Oslo-snittet, med 33% som svarte at de er misfornøyd i 2006, noe som har økt til 50% i 2007. Dette vil forhåpentligvis ha bedret seg etter utbedringer av ventilasjonsanlegget. 13% svarte i 2006 ”middels” på om de trives på skolen; i 2007 svarer 8% ”dårlig” på dette og 8% ”middels”.

Nordstrand videregående skole

Skolen ønsker å være ambisiøse i forhold til elevenes læring, og ønsker å ha et sterkt fokus på elevmedvirkning. Skolen har etter eget utsagn store problemer knyttet til innemiljø, og klage på dette har blitt videresendt til Fylkesmannen i Oslo og Akershus fra skolen.

Skolen bør se nærmere på sin praksis i forhold til fravær og grunnlag for standpunkt karakterer. Skolen har forsøkt å bekjempe høyt fravær blant elevene, men dette kan ha medført at skolen samtidig legger en viss vekt på å telle antall timer eleven har vært borte som grunnlag for om eleven har vurderingsgrunnlag for fagkarakterer, jfr. også kommentarer til ordensreglementet. Enkelte elever har overfor ombudet uttrykt at denne praksisen finner sted i hvert fall hos enkelte lærere.

Tilbakemeldingene til ombudet kan også tyde på at enkelte elever har en opplevelse av at det kan være vanskelig å ta opp forhold vedrørende enkeltlærere med skoleledelsen. Ombudet tviler på at dette skyldes manglende vilje fra skoleledelsens side, men anbefaler skoleledelsen å se på om det kan gjøres forbedringer i kommunikasjonen mellom skoleledelse og elever i forhold til klagesaker som måtte oppstå.

Tilbakemeldinger fra enkelte elever som har vært tilknyttet ulike sosiale aktiviteter rundt skolen, slik som revy og skolefester, antyder at skoleledelsen bør vurdere å se nærmere på hvordan dialogen omkring disse aktivitetene fungerer.

Skolen er etter det ombudet kjenner til inne i en prosess for å revidere ordensreglementet. Ombudet anbefaler skolen å gjøre følgende endringer:

- Reglene for 14-dagersregelen bør oppdateres slik at det åpnes for mer skjønn i tilfeller ikke nevnt i skolens opplisting av aktiviteter som kan gi permisjon.
- Eleven har rett til vurdering ut fra kompetansemålene i fagene, og det er derfor ikke slik at antall fraværstimer avgjør hvorvidt eleven kan få termin- eller standpunktkarakter. Det skal gjøres en helhetlig vurdering av om det er vurderingsgrunnlag opp mot nok kompetansemål i faget til å gi karakter, uavhengig av antall timer fravær. Dette bør tydeliggjøres.
- Elevens grunnlag for standpunktkarakter skal etter bestemmelsene om sluttvurdering vurderes uavhengig av terminkarakter.
- Studiedager skal ikke på noe vis regnes som fravær i fag.
- Skolen kan normalt ikke godkjenne ”reklameplakater” for opphenging, ettersom det er forbud mot kommersiell reklame i skolen.
- Det bør presiseres at bortvisning fra klasse/gruppe må skje etter rektors avgjørelse.

Skolen scorer relativt lavt på elevmedvirkning på elevundersøkelsen og brukerundersøkelsen, men mener selv dette skyldes at elevene har store forventninger grunnet skolens fokus på dette. På elevundersøkelsen ligger skolen litt under det noe lave Oslosnittet med en skår på 2,4 – snittet for Oslo er på 2,5. I brukerundersøkelsen svarte i 2006 25% ”dårlig” på i hvilken grad de får være med å velge arbeidsmetoder i fagene, og 29% svarte ”godt”. Dette er i 2007 henholdsvis 29 og 17%. I 2007 svarer 33% ”dårlig” på i hvilken grad de får god informasjon om hvordan de gjør det faglig hele skoleåret – en økning fra 4% i 2006. 21% svarer i 2007 ”dårlig” på i hvilken grad de er fornøyd med hvordan lærerne hjelper dem til å bli bedre på skolen – noe som er en økning fra 0% i 2006. Skolen skårer tilsvarende noe lavt på faglig veiledning (2,9) i elevundersøkelsen. I elevundersøkelsen er skolens resultat på mobbing noe høyt (1,5), mens brukerundersøkelsen 2007 ikke indikerer at mobbing forekommer. 8% følte seg imidlertid i 2006 ikke trygge på skolen, noe som i 2007 er nede i 4% som svarer ”middels” og 4% som svarer ”dårlig” på trygghet. Innemiljøet på skolen skårer veldig dårlig, med 75% misfornøyde i 2006 og 58% i 2007.

Oslo handelsgymnasium

I møte med elevrådet kom det fram at skolen kan ha enkelte utfordringer knyttet til enkeltlæreres vurderingspraksis, særlig innen kroppsøvfingsfaget. Møtet med alle elevene så ut til å bekrefte dette, og sammen med diskusjoner med enkeltlærere og det ombudet oppfattet fra skoleledelsen, indikerte dette at viktige deler av vurderingen i kroppsøvfingsfaget ved skolen kan være basert på fysiske prestasjoner. Skoleledelsens tilbakemelding til denne rapporten viser et mer nyansert bilde. Imidlertid er det grunn til å stille spørsmålsteget ved hvorfor elevene ser ut til å oppfatte at vurderingen er basert på de fysiske prestasjonene, og ikke de mer prosessorienterte kriterier som framkommer i skolens tilsvarende svar. Ombudet anbefaler skolen å se nærmere på dette.

Noen elever uttrykte også frustrasjon over kvaliteten på undervisningen hos enkelte lærere, og det de oppfattet som manglende vilje hos skoleledelsen til å ta tak i dette. Ombudet antar at dette først og fremst bunnar i at skolens ledelse ikke har fått rede på at elevene mener problemer har fortsatt etter at tiltak har blitt satt i verk, og ikke i manglende vilje til å gjøre noe med problemer.

Ombudet har intet å bemerke til skolens ordensreglement.

Skolen skårer noe lavt på faglig veiledningsindeksen på elevundersøkelsen (2,8), selv om skår er 3,25 i forhold til om lærerne forteller elevene hva de må gjøre for å bli bedre i fagene, og skårer også noe lavt på medbestemmelse (2,5 (Oslosnitt)). I brukerundersøkelsen 2006 svarte 33% at de får for lite hjelp av læreren når de bruker PC i arbeid med fagene. Dette er i 2007 24%. 25% svarte "godt" på om de får være med på å velge hvordan de skal arbeide på skolen i 2006, noe som i 2007 har sunket til 16%. Andelen som svarer "dårlig" på dette har også økt fra 38% til 48% i 2007. Skolebygningen fikk både i 2006 og 2007 svært god evaluering, med henholdsvis 92% og 80% godt fornøyde, mens innemiljøet fikk en svakere tilbakemelding, med bare 38% godt fornøyde og 33% misfornøyde i 2006. Tallene for innemiljøet er imidlertid klart bedre i 2007, med 48% godt fornøyde og 16% misfornøyde. 13% oppga i 2006 at de bare trives i middels grad på skolen, mens alle trives godt i 2007.

Oslo katedralskole

Arbeidet med elevmedvirkning på skolenivå ser ut til å fungere godt, men det kan være utfordringer knyttet til medvirkning og vurdering i de ulike undervisningssituasjonene. I diskusjonen med personalet framkom det synspunkter som indikerte at det muligens ikke er allmenn aksept blant skolens pedagogiske personale for alle de krav til elevmedvirkning og vurdering som har kommet med Kunnskapsløftet og Reform 94. Dette gjenspeiles delvis i resultatene fra brukerundersøkelsen, mens tallene fra elevundersøkelsen ser ut til å indikere at skolens arbeid med elevmedvirkning faktisk er noe bedre enn i resten av byen.

Skolen bør endre ordensreglementet på følgende punkt:

- Bortvisning fra klasse/gruppe for resten av time kan kun gjøres av rektor, og ikke av faglærer, som skolen nå har som regel

Skolen skårer i elevundersøkelsen noe lavt på faglig veiledning (2,8), mens brukerundersøkelsen 2007 på den annen side rapporterer at 96% av elevene svarer "godt" på om de får hjelp av læreren når de trenger det. Skolen skårer over Oslo-snittet på medbestemmelse (2,8 – Oslosnitt på 2,5), men kan fortsatt bli bedre på dette. I brukerundersøkelsen 2007 melder også 38% "godt" på om de får være med å velge hvordan de skal arbeide, mens 25% svarer "dårlig" på dette. Begge tall er en økning fra 2006 på henholdsvis 5 prosentpoeng og 8 prosentpoeng. Dette blandete bildet indikerer muligens noen utfordringer, men at praksis antakeligvis er bedre enn ombudet har hatt inntrykk av ut fra diskusjon med elever og lærere. Utemiljøet er vurdert dårligere enn Oslosnittet av elevene, med 33% som vurderer dette "dårlig" både i 2006 og 2007. Tall for Oslo totalt er 14%. Innemiljøet blir også vurdert noe dårligere enn Oslosnittet i 2007, med 33% som svarer "dårlig" på i hvilken grad de er fornøyd med det.

Persbråten videregående skole

Skolen har utfordringer knyttet til medvirkning for den enkelte elev i undervisningen, men har tydelige og gode ambisjoner for dette feltet.

Skolen skal så vidt ombudet kjenner til revidere sitt ordensreglement. Ombudet anbefaler at det gjøres følgende endringer i reglementet og elevinformasjon i elevboka:

- Standpunkt karakterer skal vise oppnådd kompetanse ved slutten av opplæringen, og det skal derfor ikke "legges størst vekt på 2. termin", ettersom 1. termin normalt ikke skal spille inn i vurderingen. Skoleledelsen melder at dette er en trykkfeil fra gammelt reglement, og vil bli fjernet.

- Skolen kan ikke praktisere noen "veiledende" grense for nedsatt karakter i orden og/eller atferd, ettersom det skal tas hensyn til elevens individuelle forutsetninger og (i orden) arbeidsinnsats og ugyldig fravær. Skolens praksis på dette området har trolig vært korrekt, slik skoleledelsen rapporterer, og de melder at teksten vil bli fjernet.

Skolen flyttet inn i nye lokaler høsten 2007, slik at resultatene for fysisk læringsmiljø i elev- og brukerundersøkelsene fra 2006 ikke lenger er relevante. Ombudet antar at øvrige tall også har blitt påvirket av den midlertidige bygningssituasjonen fram til høst 2007. I elevundersøkelsen 2006 skåret skolen blant annet lavt på elevdemokrati (2,8), mobbing (1,6), faglig veiledning (2,9) og medbestemmelse (2,2). Tallene gjenspeiltes i brukerundersøkelsen for det året. Brukerundersøkelsen 2007 viser til dels markant forbedring på alle punkter som ombudet ville fremheve i 2006-tallene. I 2006 fikk 21% ikke nok hjelp av lærerne, dette er i 2007 8%. I 2006 fikk 29% bare i liten grad være med på å velge hvordan de skal arbeide på skolen, noe som i 2007 er gått ned til 25%. 29% av elevene rapporterte i 2006 godt på om de får god informasjon om faglig progresjon, et tall som i 2007 er oppe i 38%. Samtidig har andelen som svarer "dårlig" på dette spørsmålet hatt en svak økning fra 13% til 17%. 42% var i 2006 godt fornøyd med hvordan lærerne hjelper dem til å bli bedre, noe som per 2007 har økt til 46%. Det er fortsatt også rom for forbedring i forhold til hjelp ved arbeid på PC, hvor andelen som svarer "dårlig" på i hvilken grad de er fornøyd med dette har økt fra 25% i 2006 til 33% i 2007. Brukerundersøkelsen 2007 viser for øvrig at 92% svarer "godt" på hvor fornøyd de er med både inne- og utemiljøet ved skolen.

Sandaker videregående skole

Tilbakemeldinger fra elever under skolebesøket tydet på at skolen kan ha noe rom for forbedring i forhold til elevenes medvirkning i planlegging og vurdering av opplæringen. Skolens Sandakerfrokost er et svært positivt tiltak, som er en del av skolens omfattende og systematiske arbeid med læringsmiljøet.

Ombudet har intet å bemerke til skolens ordensreglement.

I elevundersøkelsen ser det ut til at skolen kan arbeide med elevdemokrati (2,9) og medbestemmelse, selv om sistnevnte tall (2,6) ligger litt over Oslosnittet på 2,5. 33% rapporterte "dårlig" på grad av deltakelse i valg av arbeidsmåter i skolen i brukerundersøkelsen både i 2006 og i 2007, noe som underbygger dette. 17% i 2006 og 13% i 2007 syntes ikke de fikk nok vanskelige oppgaver, og 21% rapporterte i 2006 at lærerne ikke hjelper dem nok med å bli bedre. Dette tallet er imidlertid langt bedre i 2007, med bare 8% som rapporterer det samme. 25% følte i 2006 at de ikke fikk god nok informasjon om hvordan de gjør det faglig, noe som i 2007 har sunket til 17%. For øvrig er imidlertid i 2007 96% av elevene godt eller middels fornøyd med måten man arbeider med fagene på skolen, noe som er en økning fra 84% i 2006. Skolen arbeider mye med mobbing og trivsel, noe som er viktig når 13% rapporterte "dårlig" på om de føler seg trygge på skolen i 2006 og 17% i 2007. 42% i 2006 og 38% i 2007 var for øvrig misfornøyd med innemiljøet på skolen, noe som trolig har sammenheng med den uklare situasjon det har vært rundt videre drift av skolen tidligere.

Sofienberg videregående skole

Ombudet har ingen kommentarer til skolens arbeid utover det som følger av undersøkelsesdata nedenfor.

Ombudet har intet å bemerke til skolens ordensreglement.

I elevundersøkelsen skårer skolen over Oslosnittet på medbestemmelse, med 2,7, men dette er fortsatt noe lavt. Skolen skårer også lavt på elevdemokrati (2,5) og fysisk læringsmiljø (2,3). Brukerundersøkelsen 2006 er gjennomført blant elever og foresatte både i videregående opplæring og i grunnskolen for voksne. Ombudet har ikke tall for samme undersøkelse fra 2007. Brukerundersøkelsen 2006 viser at 25% av elevene svarte at de ikke får være med å velge arbeidsmåter i særlig grad. 54% var misfornøyd med innemiljøet på skolen i form av lys, luft og toaletter, mens 21% var godt fornøyd med dette. Det var også noe misnøye med utemiljøet – 38%. Imidlertid oppfattet 75% av elever og foresatte det generelle arbeidsmiljøet som godt. Skoleledelsen opplyser at skolen i 2008 har fått nyinnredet elevkantine, som trolig vil innvirke på opplevelsen av innemiljøet.

Sogn videregående skole

Møtet med elevrådet viste at skolen med fordel kan fortsette å arbeide med den enkelte lærers vurderingspraksis og med elevenes medvirkning på generelt grunnlag. Skolen serverer gratis frokost til elevene hver dag, noe som er et svært positivt tiltak.

Ombudet har ingen kommentarer til skolens ordensreglement.

Skolen skårer jevnt godt over middels på elevundersøkelsen, men skåren på mobbing (1,4) kunne godt vært noe lavere. Brukerundersøkelsen bekrefter stort sett tallene fra elevundersøkelsen og ombudets inntrykk. Flere kunne vært med på å påvirke hvordan de skal arbeide i større grad, men det er positivt at kun 17% svarer ”dårlig” på i hvilken grad de er med på dette. Dette tallet er det samme som i 2006. Dette må også sees i sammenheng med elevundersøkelsen, hvor skolen har et resultat på 3,0, som er godt over Oslosnittet på 2,5. 88% svarer ”godt” på trygghet på skolen, og 8% svarer ”dårlig” på dette – det sistnevnte er en svak økning fra 2006-resultatet på 4%⁶. Innemiljøet kunne vært bedre, med 46% som svarer at de er misfornøyd med dette, noe som er en økning på 8 prosentpoeng fra 2006. Samtidig har imidlertid andelen som er godt fornøyd også økt – fra 33% i 2006 til 38% i 2007.

Stovner videregående skole

Skolen har jevnt over en god innstilling til medvirkning og vurdering, men ombudet har fått henvendelser som tyder på at enkelte lærere likevel kan ha en vurderingspraksis som har rom for forbedring, med tanke på forholdet mellom fravær/oppmøte og vurderingsgrunnlag.

Ombudet vil anbefale at skolen gjør justeringer i ordensreglementet på følgende punkter:

- Dersom en elev er mer enn 10 minutter for sent til en time, bør fraværet føres i det antall minutter eleven er for sent, og ikke som helt timefravær.
- Skolens bestemmelser om permisjon under 14-dagersregelen er noe snevrere enn forskriftens bestemmelser, og bør justeres i forhold til nåværende forskriftstekst, slik

⁶ Merk at når N=24, vil en økning på 4 prosentpoeng innebære at én person mer enn i fjor har svart ”dårlig” på trygghet på skolen.

at de muligheter skolen har for skjønnsutøvelse ved forhold som ikke er dekket i nåværende reglement tydeliggjøres.

Elevundersøkelsen 2006 indikerer at skolen kan bli bedre på elevmedvirkning – skåren på medbestemmelse er 2,5, som er det samme som det noe lave Oslosnittet. I 2006 sa 33% av elevene at de i liten grad er med på å velge hvordan de skal arbeide på skolen. Dette er et fokusområde i skolens strategiske plan, og tallene fra brukerundersøkelsen 2007 viser en svak nedgang til 29% som svarer ”dårlig”. Imidlertid har andelen som svarer ”godt” også sunket fra 38% til 21%. Skolen er i stor grad PC-basert, og innsats fra skolen har halvert antallet som er misfornøyd med hjelp fra lærer ved PC-bruk fra 33% i 2006 til 17% i 2007. Skolen har en høy grad av fornøyde elever med arbeidsmåtene. 83% var godt fornøyde, og 17% middels fornøyde med hvordan måten å jobbe passet dem, både i 2006 og i 2007. 17% rapporterte i 2006 ”dårlig” på om de synes de får vanskelige nok oppgaver, noe som i 2007 er nede i 4%. Skolen hadde i 2006 noe lave tall for mobbing og trygghet i skolehverdagen, som skolen har brukt mye tid på å jobbe med. Dette har medført at tallene for 2007 er svært gode, med ingen som rapporterer mobbing fra lærere og 100 % som rapporterer trygghet ved skolen. I 2006 var 33% ikke fornøyd med innemiljøet. Dette har i 2007 sunket til 25%.

Ullern videregående skole

Skolen har et sterkt fokus på læring og vurdering, noe som gjenspeiler seg i elevenes engasjement rundt dette. Skolen arbeider med å opprettholde en høy gjennomføringsgrad, og med å sikre godt vurderingsgrunnlag for alle elever. Imidlertid kan det i dette arbeidet forekomme at elevene oppfatter at det også legges vekt på antall fraværstimer som selvstendig vurderingskriterium. Ombudet har derfor oppfordret skolens ledelse til å sikre at det er kommunisert godt til elevene hva som utgjør vurderingsgrunnlag for standpunkt karakterer, og hvordan prosessen rundt fastsettelse av standpunkt karakterene gjennomføres.

Skolen bør vurdere å endre sine regler på følgende punkter:

- Ikke innlevert materiale innebærer ikke ”ingen grad av måloppnåelse” for det aktuelle kompetansemålet, men ikke vurderingsgrunnlag.
- Lærer kan ikke bortvise fra timen, dette er rektors ansvar og kan ikke delegeres.
- Det skal ikke tas hensyn til elevens arbeidsinnsats i forhold til atferdskarakteren, men ordenskarakteren. Ettersom det skal foretas en vurdering som tar hensyn til elevens individuelle forutsetninger kan skolen ikke operere med kvantitative kriterier for nedsatt karakter, selv om disse er veiledende.
- I kriterier og regler for karaktersetning som ligger på nettsidene, bør karakterbeskrivelser oppdateres for å overensstemme med forskrift til opplæringsloven. Grunnlaget for vurderingen er også kun kompetansemålene i fagene, og ikke generell del av læreplanen (for vurdering med karakter).

Skolen skårer stort sett over middels på elevundersøkelsen. I brukerundersøkelsen 2006 rapporterte 79% ”godt” på om undervisningen i passer dem, mens 21% rapporterte ”middels”. Dette er gode tall. I 2007 har de sunket noe, med 71% som svarer ”godt” og 25% som svarer ”middels”. Til gjengjeld svarte 25% i 2006 og 21% i 2007 ”dårlig” i forhold til i hvilken grad de er med på å velge hvordan de skal jobbe på skolen. I 2006 svarte 29% ”godt” på dette, mens dette i 2007 er 33%. Resultatene på inne- og utemiljø har blitt svakere fra 2006 til 2007, med 38% som nå svarer ”dårlig” på i hvilken grad de er fornøyd med innemiljøet, mot 8% i 2006, og 29% som svarer ”dårlig” på i hvilken grad de er fornøyd med utemiljøet, mot 21% i 2006.

Ulsrud videregående skole

Skolen ser ut til å gjøre et jevnt over godt utviklingsarbeid, og har et sterkt fokus på lærerevaluering. Ombudet har fått spørsmål og henvendelser som kan tyde på at det kan være nyttig å se på hvordan enkelte elever har opplevd det å ta opp konkrete forhold som gjelder enkeltlærere med skoleledelsen, da enkelte kan ha følt dette som vanskeligere enn skoleledelsen ønsker at det skal være.

Skolen bør vurdere endringer i sitt ordensreglement på følgende punkter:

- Fravær som følge av forsentkomming i en time bør ikke føres som helt timefravær, men i minutter.
- Permisjonsreglene etter 14-dagersregelen bør oppdateres, slik at de overensstemmer med forskrift til opplæringsloven § 4-35 på en måte som gjør at de ikke innskrenker skolens mulighet til å bruke skjønn.
- Varsel for manglende karaktergrunnlag gitt i 1. termin bør ikke anvendes for standpunktkarakter, som skal baseres på oppnådd kompetanse mot slutten av opplæringen. Eleven bør få et eget varsel i 2. termin hvis standpunktvurderingen står i fare.

Skolens resultat i elevundersøkelsen 2006 på fysisk læringsmiljø var noe lavt (2,9). Skolen skåret 2,6 på medbestemmelse, noe som er litt over Oslosnittet på 2,5, men fortsatt noe lavt. Sammenlignet med 2006 viser skolen en positiv utvikling på de fleste områder, noe skoleledelsen opplyser også henger sammen med skolens satsingsområder. Særlig har skolen hatt en kraftig forbedring på i hvilken grad elevene får være med å velge hvordan de skal arbeide på skolen. I 2007 svarer 24% "dårlig" på dette spørsmålet og 40% "godt", mot henholdsvis 50% og 17% i 2006. Skolen har en svakt negativ utvikling i forhold til hvor godt elevene opplever at måten det arbeides med fagene på passer for dem, og skolen får her noe lavere resultater enn Oslo-snittet, blant annet med 12% som svarer "dårlig" på dette spørsmålet i 2007, mot 4% i 2006. Også på spørsmål om i hvor stor grad de får god informasjon om hvordan de gjør det faglig hele skoleåret og i hvilken grad elevene synes at de får vanskelige nok oppgaver på skolen viser elevenes svar en litt negativ trend. Andelen som svarer "godt" på disse spørsmålene har sunket fra henholdsvis 71% til 44% og fra 54% til 36%. Skolens tall for mobbing og særlig for trygghet har vist en klar forbedring fra 2006 til 2007. Elevene svarer fortsatt noe negativt på spørsmål om skolebyggenes kvalitet og særlig innemiljøet i forhold til lys, luft og toaletter, noe skoleledelsen melder at det arbeides med. Andelen som svarer "dårlig" på i hvilken grad de er fornøyd med innemiljøet har økt fra 33% til 40%. Svar i forhold til utemiljøet viser imidlertid stor forbedring fra 2006 til 2007; andelen som svarer "dårlig" på hvor fornøyd de er med utemiljøet har sunket fra 38% til 16%.

Utdanningsetaten

Ombudet har et godt samarbeid med Utdanningsetaten. Ombudet ser visse forbedringsområder i etatens arbeid med elevs rettigheter innen videregående opplæring:

- Læreres og rektorers lojalitet til Utdanningsetaten som arbeidsgiver er trolig sterkt varierende, noe som trolig kan bidra til å forsterke en eventuell dårlig kultur for forbedring på enkelte skoler.
- Det ser ut til å være et behov for utvikling av gode verktøy og "best practices" som kan brukes i arbeidet med elevmedvirkning i planlegging og vurdering, siden en del lærere i møte med ombudet har spørsmål om hvordan dette kan gjennomføres, eller nytten av det. Dette har ombudet og etaten innledet et samarbeid om.
- Læringsøkere som kontakter Utdanningsetaten, men som er hjemmehørende i andre fylker, kan oppleve at de ikke får tilstrekkelig informasjon til selv å kontakte bedrifter. Ombudet vil anbefale etaten å sørge for at disse søkerne informeres tydeligere om de muligheter de har – i tillegg til de begrensninger som følger av at de opprinnelig kommer fra andre fylker.
- Generelt er terskelen for å kontakte og involvere Utdanningsetaten høy, både for elever og lærlinger, selv om de som kontakter etaten jevnt over ser ut til å føle seg ivaretatt. Ombudet tror det informasjonsarbeidet som gjøres i regi av fagopplæringsavdelingen er positivt i så måte, men vil videre følge opp om etaten kan gjøre ytterligere forbedringer for lærlingene. I forhold til elever bør etaten synliggjøre seg direkte overfor elevene som en aktør som det er mulig for elever å gi tilbakemeldinger til og ta kontakt med for råd og veiledning, i tillegg til den synliggjøring som i dag skjer av etaten overfor Elevorganisasjonens tillitsvalgte.

Ombudet vil trekke fram det positive arbeidet som gjøres med å etablere en bedre vurderingspraksis, med utvikling av nye skolebygg og med kvalitet i fagopplæringen.

Byrådsavdeling for barn og utdanning

Ombudet opplever byrådsavdelingen som tett engasjert i utviklingen av skolen. Ombudet har en god dialog med byråden. Ombudet anbefaler byråden å endre bestemmelsene i ordensreglementet for Oslo skolen som går på beslag av mobiltelefoner, slik at det tas hensyn til den helhetlige og individuelle vurdering som skal gjøres opp mot ordens- og atferdskarakterene. Dagens bestemmelse om at tre lengre beslag av mobiltelefon automatisk medfører nedsatt karakter er neppe praktisert i særlig stor grad, og reiser dessuten spørsmål omkring det hensyn som skal tas til den enkelte elevs individuelle forutsetninger. Ombudet har tatt opp dette med byråden og etatssjef, som har signalisert at de vil se på denne problemstillingen.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Ombudet har hatt et godt samarbeid med Fylkesmannens utdanningsavdeling. Ombudet opplever likevel at Fylkesmannens ressursituasjon vanskeliggjør deres tilsynsrolle unødig, ved at Fylkesmannen stort sett begrenser seg til å gjøre tilsyn i form av forvaltningsrevisjon, som normalt ikke innebærer direkte kontakt med elever ved skolene. Ombudet erfarer at elevene har viktige opplevelser som det i større grad bør tas hensyn til ved tilsyn.

Private videregående skoler

Oslo har 15 private videregående skoler med parallell i offentlig skole. En av disse, Oslo Sanitetsforenings Hjelpepleierskole, har kun voksne elever, og ombudet har derfor ikke prioritert besøk hos denne. Sonans videregående skole i Oslo ble også startet opp på nytt dette året, og ombudet ble ikke gjort oppmerksom på dette før relativt sent. Skolen er derfor ikke dekket av denne rapporten, men besøk vil forhåpentligvis bli gjennomført i løpet av våren 2008. Ombudet har ellers besøkt de 13 øvrige skolene.

Disse skolene er drevet av sine respektive eiere, og blir ført tilsyn med i forhold til privatskolelovens bestemmelser av Fylkesmannen i Oslo og Akershus i den grad det er kapasitet til det.

Elevene ved privatskolene har også rettigheter etter avtale og markedsføringslov. Enkelte av disse skolene har stilt seg spørrende til omfanget av elevenes privatrettslige rettigheter. Det er etter ombudets mening ingen tvil om at elevene har inngått en avtale med skolen som gir både dem og skolen rettigheter og forpliktelser overfor hverandre etter vanlig avtale- og kjøpsrett.

Akademiet videregående skole

Skolen markedsfører seg med at den gir store muligheter for individuell tilpassing av opplæringen. Skolen arbeider med å utvikle en god metodikk for å få til dette. Elevene har i møte med ombudet gitt uttrykk for en viss utålmodighet med denne prosessen. Ut fra elevenes tilbakemelding bør skolen også se på hvordan elevenes medvirkning i planlegging, gjennomføring og vurdering kan bli styrket.

Skolen bør gjøre følgende endringer i ordensreglementet, noe skolen har varslet at den vil se nærmere på:

- Bortvisning fra time kan ikke delegeres fra daglig leder ned til faglærer

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo

Skolen er en spesialskole som grunnet nedskjæringer i offentlige bevilgninger opplever stor usikkerhet rundt sin framtid. Dette er etter ombudets mening uheldig, og skolens framtidige situasjon bør avklares snarest mulig.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Heltberg gymnas

Ombudet har hatt et godt samarbeid med skolen omkring ordensreglementet. Ombudet har likevel noen ytterligere kommentarer til reglementet. Ombudet vil anbefale skolen ikke å regne forsentkomming som timefravær, men som minuttfravær. Ombudet vil også anbefale skolen å oppdatere bestemmelsene etter siste forskriftsendring om 14-dagersregelen for å tydeliggjøre at skolen kan vise skjønn og innvilge permisjon uten føring på vitnemålet utover det som er opplistet i reglementet i dag. Utelukkning fra en time kan ikke delegeres fra rektor. Skolens praksis på dette er trolig korrekt, men bør da tydeliggjøres i reglementet.

Ombudet har ellers intet å bemerke, og har ikke undersøkelsesdata for skolen.

John Bauergymnaset i Oslo

Ombudet har ikke enda fått besøkt skolen, og må derfor basere seg på den informasjon som har kommet gjennom henvendelser til ombudet og det møte ombudet har hatt med skolens daglige leder, samt den tilsynsrapport som har kommet fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Ombudet har ikke på bakgrunn av enkelthenvendelser til ombudet forutsetning for å uttale seg om problemstillingene som der har blitt tatt opp gjelder flere, og hvor dyptgående og alvorlige de er. Ombudet anbefaler derfor skolen å betrakte de tema som her nevnes som områder hvor skolen bør gjennomgå sine rutiner og faktiske praksis for å se om det finnes rom for forbedring.

De henvendelser ombudet har fått, har i hovedsak berørt følgende tema:

- Administrative problemer knyttet til vitnemål, rådgivning og oppfølging og søking til andre skoler når elev ikke har fått opptak ved skolen eller ønsker å søke annen skole. Skolen har påpekt overfor ombudet at tekniske problemer hos andre enn skolen har medført at innrapporterte elevdata ikke har kommet inn i de offentlige databasene i tilstrekkelig grad, og at dette kan ha vært medvirkende til å vanskeliggjøre elevens søknadsprosess. Uavhengig av dette vil ombudet på generelt grunnlag uttale at det er viktig med god rådgivning og oppfølging av elever som står i fare for ikke å kunne gå videre, slik at de i tide foretar søkning til andre tilbud, men ombudet kjenner ikke til om dette er noe denne skolen spesielt må arbeide mer med.
- I hvilken utstrekning elevene har hatt tilstrekkelig pedagogisk og faglig kvalifisert personale. Ombudet kjenner ikke til om dette kun har angått enkelthendelser i en presset vikarsituasjon eller er et mer omfattende problem med rekruttering av personale.
- Elevens rettssikkerhet i forhold til disiplinærsaker og skolens ryddighet i håndtering av klager fra elever på undervisningspersonalets håndtering av disiplinærsaker. Skolen har varslet at den vil se nærmere på hvilke forhold som kan ha forårsaket denne typen henvendelse til ombudet.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus la fram sin rapport fra sitt tilsyn med skolen den 12. mars. Fylkesmannen påpekte 10 avvik fra lov og forskrift og kom med to merknader. Ombudet registrerer at skolen ikke nødvendigvis deler Fylkesmannens konklusjoner ut fra det som framkommer på skolens nettsider⁷. Fylkesmannens avvik er sitert nedenfor; for utfyllende beskrivelse av hva avvikene består i, henvises det til rapporten⁸ fra Fylkesmannen.

Fylkesmannens avvik:

- ”Styret ved John Bauer Oslo AS har ikke et forsvarlig system som sikrer at skolen blir drevet i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.
- Skolen har ikke hatt en forsvarlig ledelse som har sikret at lov og forskrift ble fulgt.
- John Bauer Oslo AS har pådratt seg kostnader som innebærer at offentlige tilskudd og skolepenger ikke har kommet elevene til gode.
- John Bauer Oslo AS har ikke dokumentert at elevene har fått opplæring i samsvar med fag- og timefordeling i Reform -94 og i Læreplan for Kunnskapsløftet.
- Skolen sikrer ikke at elever med særskilte behov får spesialundervisning.
- Skolen har ikke fulgt bestemmelsene i privatskoleloven med forskrifter når det gjelder elevvurdering og dokumentasjon.
- Skolen har ikke fulgt saksbehandlingsreglene for klage på vurdering av elever.

⁷ John Bauer Oslo AS' nettsider: www.johnbauer.no.

⁸ Rapporten er tilgjengelig her: <http://fylkesmannen.no/hoved.aspx?m=4770&amid=1968217>.

- Skolens system for registrering av elevenes frammøte og fravær gir ikke Fylkesmannen grunnlag for å kontrollere om utbetaling av tilskudd er basert på riktig elevtall.
- Skolen har ikke et system som sikrer riktige elevdata til elevenes hjemfylker.
- Skolen har ikke gjennomført obligatorisk nasjonal elevundersøkelse våren 2007.”

Fylkesmannens merknader går på bonusordninger for ansatte og utforming av vedtektene for aksjeselskapet, og berører ikke direkte elevenes rettighetssituasjon. På bakgrunn av tilsynet har Fylkesmannen bedt Utdanningsdirektoratet vurdere skolens godkjenning på nytt.

Ombudet har ikke mottatt skolens ordensreglement, og dette ligger heller ikke tilgjengelig på skolens nettsider.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Kristelig gymnasium

Ombudet har ikke møtt elevene ved skolen, og uttaler seg derfor på bakgrunn av møtet med elevrådet. Her framkom det visse utfordringer knyttet til praksis med hensyn til vurdering, særlig i forhold til bruk av fravær som grunnlag for ikke å gi standpunktkarakter. Det er trolig også utfordringer knyttet til den enkelte elevs medvirkning i undervisningssituasjonen.

Skolen bør gjøre følgende endringer i ordensreglementet og informasjonen til elevene:

- Karakterbeskrivelsene bør oppdateres i henhold til forskrift til privatskoleloven.
- Grunnlaget for standpunktkarakter er ikke to separate terminkarakterer, men oppnådd kompetanse mot slutten av opplæringen. Om eleven har oppnådd terminkarakter i 1. termin er dermed ikke relevant.
- Eleven har krav på vurdering, dersom vurdering kan gis. Antallet fraværstimer eller grunnen til fraværet er dermed ikke relevant. Det er vurderingen av om eleven har fått vist sin kompetanse opp mot nok av fagets kompetansemål som styrer om karakter kan gis.
- Det skal foretas en individuell vurdering av elevens orden og atferd, basert på elevens forutsetninger og, i orden, arbeidsinnsats og ugyldig fravær. Skolen kan derfor ikke operere med kvantitative kriterier for karakterene i orden og i atferd uten videre.

I elevundersøkelsen framkommer det at skolen skårer noe lavt på faglig veiledning (2,7 – Oslosnitt på 3,1) og svært lavt på medbestemmelse (2,1 – Oslosnitt på 2,5). Dette trekker i samme retning som ombudets inntrykk.

Natur videregående skole

Skolen har en del plasser som betales av Utdanningsetaten i fag som ellers ikke tilbys i Oslo, slik at ikke alle elever nødvendigvis har et kontraktsrettslig forhold til skolen direkte.

Skolen bør utrede i samarbeid med elevrådet løsninger på en rekke utfordringer elevrådet ser i forhold til det fysiske arbeidsmiljøet ved skolen. Ombudet antar det er et potensiale for forbedring av samarbeidet mellom skoleledelse og elevråd på dette punktet.

Ombudet vil anbefale skolen å gjøre følgende endringer i ordensreglementet, og skoleledelsen har meldt tilbake at de vil ta dette til etterretning i videre arbeid med ordensreglementet:

- I § 6, 3. punkt, bør skolen føre fravær ved forsentkomming som minuttfravær, ikke timefravær.
- I § 6, 5. punkt bør skolen oppdatere tredje ledd som opplister permisjonsgivende grunner under 14-dagersregelen, slik at det gjenspeiler endringer i forskriften til privatskoleloven som åpner for mer lokalt skjønn.
- § 8, 2. ledd, 2. punkt om bortvisning fra resten av time/økt bør endres, siden myndighet til å avgjøre bortvisning ikke kan delegeres fra rektor (daglig leder)
- § 8, 3. ledd, 2. punkt bør oppdateres, siden bortvisning for resten av skoleåret ikke kan vedtas av andre enn fylkeskommunen, som også er de som vedtar eventuelt tap av rett til videregående opplæring.
- § 10 om fusk bør justeres, siden én enkelt hendelse normalt ikke skal medføre at karakter i orden eller atferd settes ned, og det dessuten skal tas hensyn til elevens forutsetninger. For øvrig bør reglementet oppdateres, slik at det synliggjøres hva som går under orden og hva som går under atferd.
- § 10 om reaksjoner ved brudd på reglementet, andre ledd, inneholder en passus om at karakteren i orden og atferd vil kunne settes ned ved ti anmerkninger eller mer. Dersom bestemmelsen er ment å legge bånd på skolens mulighet til å sette ned karakteren i orden og atferd står skolen fritt til det, men hvis bestemmelsen egentlig er ment å indikere en kvantitativ grense som normalt medfører nedsatt karakter i orden eller atferd, bør bestemmelsen endres. Karakteren i orden skal også ta hensyn til ugyldig fravær og til arbeidsinnsats, og både karakteren i orden og i atferd skal ta hensyn til elevens individuelle forutsetninger. En kvantitativ grense vil dermed ikke være mulig.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Noroff mediegymsnas Oslo

Skolen har enkelte utfordringer knyttet til det fysiske arbeidsmiljøet, slik som lysforhold og inneklima, ut fra hva elevene melder til ombudet.

Skolen bør gjøre følgende endringer i ordensreglementet:

- Eleven har etter forskrift til privatskoleloven § 4-1 rett til vurdering. Grunnlaget for vurdering med karakter er etter § 4-7 kompetansemålene i læreplanene. Det er dermed en helhetlig vurdering av i hvor stor grad eleven har fått vist sin kompetanse i faget som skal være avgjørende for om det kan settes karakter, ikke elevens fraværsprosent i faget. Skolen har markert dette i øvrig tekst, men har sterkt understreket formuleringen ”Veiledende grenser for tap av karakter er 15% fravær i 3-5 timers fag og 20% fravær i 1-2 timers fag.” Ombudet anbefaler at dette endres, slik at det tydeliggjøres hva som er utgangspunktet for vurderingsgrunnlaget, og slik at man sikrer en praksis som er i tråd med intensjonene i forskriften.
- Skolen bør oppdatere sine bestemmelser om 14-dagersregelen slik at de tar høyde for at skolen kan utvise skjønn og innvilge permisjon i andre tilfeller enn de som er dekket i § 6., pkt. i., jfr. forskrift til privatskoleloven § 4-32.
- Bortvisning fra enkelttime må avgjøres av daglig leder.
- Bortvisning fra skolen for resten av skoleåret kan ikke vedtas av skolens styre, og behandles av Utdanningsetaten i Oslo kommune.
- Elevens adgang til enkelttimer kan ikke begrenses uten at det er fattet bortvisningsvedtak.

- Dersom skolen ønsker å nekte en elev adgang til undervisningen eller å få dokumentasjon i form av vitnemål eller kompetansebevis som følge av manglende innbetaling av skolepenger, må dette være en uomtvistelig del av den avtalen som eleven inngår. Selv da skal det mye til for at slik bortvisning kan godtas. Skolen bør derfor være varsom med en slik bestemmelse. Skolen kan uansett gå til rettslig inndrivelse av kravet overfor foresatte eller myndige elever.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Oslo By Steinerskole

Skolens elevråd har sendt ombudet svar på spørsmål som ombudet sendte til alle Osloskolenes elevråd. Noen av disse svarene peker på problemstillinger skolen bør se nærmere på, i dialog med blant annet elevrådet, og er derfor grunnlag for teksten nedenfor. Skoleledelsens tilsvarende har supplert elevrådets tilbakemelding.

Ombudet oppfatter at elevrådet ønsker å inkluderes tidligere i beslutningsprosessene for å kunne medvirke mer enn de gjør i dag. Skolen kan med fordel se nærmere på om alle lærere følger skolens instruksjoner i forhold til elevsamtaler, da elevrådet mener at ikke alle elever har hatt slike samtaler. Elevenes tilgang på skolebiblioteket kan trolig bli bedre, noe skolen ser ut til å ha gode og gjennomførbare planer for. Elevrådet oppfatter ikke at alle elever får gjøre tilstrekkelig egenvurdering av sitt arbeid, med unntak av elevene på billedkunstlinjen. Skolen har etter eget utsagn arbeidet mye med korrekt vurderingspraksis, men på bakgrunn av elevrådets tilbakemelding vil ombudet anbefale at man gjennomgår om alle læreres praksis i dag er korrekt i forhold til forholdet mellom fravær og vurderingsgrunnlag i fagene. Det er også mulig at enkelte lærere praktiserer at studietid etter avtale med faglærer/reaktor regnes som fravær, noe ombudet anbefaler at skoleledelsen undersøker nærmere.

Ombudet vil anbefale skolen å gjøre følgende justering i ordensreglementet:

- § 4, pkt. 1 og 2 om fravær bør klargjøres, slik at det tydelig framgår om opplistingen i pkt. 2 er skolens tolking av 14-dagers-regelen i forskrift til privatskoleloven § 4-32 eller er ment å være en utvidelse av elevenes rettigheter utover forskriftens bestemmelser. Dersom det *ikke* er ment som dette, bør skolen ha bestemmelser om fravær som ikke føres på vitnemålet, som i ord eller innhold minst ivaretar forskriftsbestemmelsene.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Oslo Private Gymnasium

Ombudet har lite å kommentere, men har tatt opp med skolen at den bør justere innholdet i informasjon til elevene om klageadgang på karakterer noe, noe skolen har fulgt opp. Ombudet har også opplevd å få henvendelser om tilpasning og spesialundervisning som tyder på at skolen, som for øvrig har et tett samarbeid med PP-tjenesten, kan bedre sin informasjon og rådgivning til elevene om mulighetene for dette.

Skolen bør gjøre følgende endringer i ordensreglementet, og skoleledelsen varsler at ombudets kommentarer blir tatt til etterretning:

- Særskilt begrensning av permisjonsfravær for politisk arbeid og idrett på topplan til 12 dager bør opphøre, og overensstemme med øvrige aktiviteter, jfr. forskrift til privatskoleloven § 4-32.
- Eleven har krav på vurdering. Reglementet kan nå forstås slik at fravær over 15% normalt gjør at det ikke kan settes termin- eller standpunktarakter. Det er en helhetlig vurdering av om eleven har fått vist sin kompetanse i tilstrekkelig grad i faget som er avgjørende for om karakter kan settes, ikke antallet fraværstimer.
- Dersom skolen ønsker å nekte en elev adgang til undervisningen eller å få dokumentasjon i form av vitnemål eller kompetansebevis som følge av manglende innbetaling av skolepenger, må dette være en uomtvistelig del av den avtalen som eleven inngår. Selv da skal det mye til for at slik bortvisning kan godtas. Skolen bør derfor være varsom med en slik bestemmelse. Skolen kan uansett gå til rettslig inndrivelse av kravet overfor foresatte eller myndige elever.
- Daglig leder kan ikke delegere myndighet til å bortvise, selv ikke for enkelttimer.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Rudolf Steinerskolen i Oslo

Fylkesmannen har ved tilsyn påpekt fire avvik ved skolen som direkte berører rettighetene til elever på videregående trinn (totalt ble det påpekt sju avvik):

- Skolen krever ekstra betaling for ekskursjoner og turer som er en del av opplæringen, samt for skolemateriell. Skolen krever også et administrasjonsgebyr i forbindelse med inntak. Skolen rapporterer at dette er korrigert i forhold til budsjettet for 2008.
- Inntaksreglementene for grunn- og videregående skole er ikke utformet i samsvar med kravene i privatskoleloven med henblikk på hvordan elevene rangeres ved inntak, grense for antall søkere med særskilte behov, åpenhet for alle og opplysning om klageadgang. Skolen rapporterer til ombudet at dens praksis har vært i tråd med lovens krav, og at reglementene vil bli endret.
- Trivsels- og ordensreglementet er ikke utformet i samsvar med privatskolelovens krav, i og med at elevene kan bli pålagt ekstra undervisning på lørdager, at skolen praktiserer en 15%-regel om fravær, og at lærere og lærermøteledelsen tar beslutninger om bortvisning. Skolen rapporterer til ombudet at dens praksis har vært i tråd med lovens krav, og at reglementene vil bli endret.
- Elevundersøkelsen er ikke gjennomført våren 2007, men vil bli gjennomført våren 2008.

I tillegg fikk skolen merknad fordi foreløpige individuelle opplæringsplaner i noen tilfeller ikke blir oppdatert etter vedtak om spesialundervisning er fattet.

Ombudet har ikke mottatt skolens ordensreglement, som heller ikke er tilgjengelig på skolens nettsider.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Ombudet har for øvrig ikke noe å bemerke.

Treider private gymnas

Skolen har bestemmelser om fraværsgrenser som er veiledende, men som av elevene kan oppfattes som absolutte.

Ombudet kjenner for øvrig ikke til skolens ordensreglement.

Resultatene fra elevundersøkelsen tyder på at skolen må arbeide med det fysiske læringsmiljøet (2,7 – Oslosnitt på 3,0) og med elevenes medvirkning. Skåren på medbestemmelse er på 2,3 (Oslosnitt på 2,5), noe som er noe lavt.

Ombudet har ellers intet å bemerke.

Wang videregående skole

Ombudet vil trekke fram skolens systematiske plan for arbeid med elevenes arbeidsmiljø som positivt.

Ombudet har ingen merknader til skolens ordensreglement.

Ombudet har ikke undersøkelsesdata for skolen.

Private videregående skoler uten parallell i offentlig skole

Private videregående skoler uten parallell i offentlig skole er godkjent under privatskolelovens kapittel 6A. Ut fra den informasjon som er offentlig tilgjengelig på skolenes nettsider, stiller ombudet seg sterkt tvilende til om alle disse skolene oppfyller privatskolelovens krav i det store og hele. Dette er kanskje et naturlig resultat av at lovkapitlet er midlertidig, men det er svært uheldig dersom elever på disse skolene ikke får sine rettigheter oppfylt. Ombudet vil derfor anbefale Fylkesmannen i Oslo og Akershus å se nærmere på hvordan disse skolene drives.

Lærefag

De henvendelser ombudet har fått, har i hovedsak dreid seg om lærlinger innen hotell- og næringsmiddelfag, frisørfag, helse- og sosialfag og salg- og servicefag. Antallet henvendelser ombudet har mottatt for det enkelte fag er for lite til at ombudet kan uttale seg med sikkerhet om situasjonen i de enkelte lærefag. Ombudet må derfor begrense seg til å komme med generelle betraktninger ut fra lærlingundersøkelsen og henvendelsene totalt sett.

Lærlingundersøkelsen

Lærlingundersøkelsen informerer ikke om hvor lenge respondentene har vært i lære utover de 9 månedene som var minimum for å delta i undersøkelsen. Svarene som er gitt er gitt ut fra lærlingenes subjektive oppfatning av sin egen arbeidssituasjon, og det må tas høyde for det i vurdering av tallene. For mange lærlinger er overgangen til arbeidslivet fra en skolesituasjon uvant, og det vil derfor kunne være slik at lærlingene har andre forventninger til sin situasjon enn det en annen arbeidstaker ville hatt. I tillegg er svarprosenten noe lav (ca 25%), og det kan derfor være vanskelig å generalisere til alle lærlinger i Oslo. Det kan være skjevseleksjon både ved at det er de lærlingene som har best forhold og er best integrert som har overskudd til å svare, og det kan være skjevseleksjon ved at det er de lærlingene som har mest å kritisere som svarer. Imidlertid er det grunn til å anta at tallene i sin helhet sier noe om hvor det både hos lærebedrifter, blant lærlingene og hos Utdanningsetaten kan være rom for forbedring, ettersom tallet på respondenter likevel er over 400.

15,4 % av lærlingene rapporterer at de i mindre grad eller ikke i det hele tatt er fornøyd med opplæringa de har fått på arbeidsplassen så langt. 13,3 % rapporterer at de i mindre grad eller ikke i det hele tatt blir satt til meningsfulle oppgaver. 10,3 % ønsker ikke å arbeide videre med faget sitt etter læretiden – hovedsakelig fordi de har fått interesse for andre fag, men også fordi opplæringen har vært for dårlig. 5,4 % trives i mindre grad eller ikke i det hele tatt på arbeidsplassen. Hver fjerde lærling har gruet seg til å gå på jobb på grunn av uklare arbeidsoppgaver, og nesten like mange på grunn av samarbeidsproblemer. 4,4% av lærlingene svarer at de gruer seg til å gå på jobben på grunn av mobbing i noen eller stor grad. Nesten hver femte lærling opplever bare i mindre grad eller ikke i det hele tatt at instruktør/faglig leder støtter og hjelper dem på en slik måte at de trives på arbeidsplassen. 12,4% føler seg i mindre grad eller ikke i det hele tatt trygge på at bedriften vil hjelpe dem om de skulle trenge det. Selv om de som har svart som nevnt her utgjør relativt små grupper, er dette områder hvor det bør være lite toleranse for avvik. Særlig bør man se nærmere på hvorfor så mange som hver fjerde lærling gruer seg til å gå på jobb.

Bruken av læreplaner og dokumentasjon av opplæringa kan bli bedre. Kun 19,4 % svarer at de og instruktør/faglig leder bruker læreplanen i stor grad når opplæringa skal planlegges og vurderes, og 30,6% svarer ”i noen grad”. 45,2 % svarer ”i mindre grad” eller ”ikke i det hele tatt” på dette spørsmålet. 72,7 % mener til gjengjeld at de i stor eller noen grad har fått den opplæringa de skal ha i forhold til målene i læreplanen. Disse tallene sett i sammenheng indikerer at man bør se på om instruktører og faglige ledere i en del tilfelle ”monopoliserer” styringen av opplæringen, slik at lærlingen ikke er involvert i planleggingen. Selv om man i stor grad er avhengig av å følge bedriftens produksjon, er det viktig at lærlingene også er involvert i planleggingen av opplæringen og tilpassingen mellom læreplan og produksjon. Slik kan kanskje lærlingene også få større forståelse for hvordan arbeidslivet fungerer.

60,2 % av lærlingene rapporterer at opplæringa i stor eller noen grad blir dokumentert. Av hensyn til lærlingen, til bedriften og til kontroll med opplæringa, er det ønskelig at dette tallet er høyere. Tilsvarende er det 61% som får regelmessig veiledning og tilbakemelding om

faglig utvikling fra instruktør/faglig leder i noen eller stor grad. Det er ikke mulig ut fra de tall ombudet har å si noe om dette henger sammen med dokumentasjon eller ikke. Trolig gjør dokumentasjon av opplæringen det også lettere å gi gode tilbakemeldinger. Uansett er det et klart forbedringspotensial når nærmere 4 av 10 i mindre grad eller ikke i det hele tatt får tilbakemelding om faglig utvikling. Lærlingene selv ser ut til å mene at dette først og fremst skyldes manglende rutiner og tidspress, men også til en viss grad manglende kompetanse hos instruktør/faglig leder. I overkant av 40% av disse mener at de ikke har behov for mye veiledning, men bare 7,9% mener dette stemmer i stor grad. 67,3% av lærlingene har hatt to eller færre organiserte vurderingssamtaler med instruktør/faglig leder så langt i læretida, men nesten 80% finner denne typen samtaler motiverende for bedre arbeid i noen eller stor grad. Totalt er imidlertid ca 75% av lærlingene i stor eller noen grad fornøyd med den informasjon og veiledning de har fått av faglig leder/instruktør, noe som er et godt tall og et høyt tall, de foregående svarene tatt i betraktning. Til sammenligning var kun 22,8% tilsvarende fornøyd med Oslo kommune.

Det er også viktig at lærlingen er klar over hva som venter på fagprøve. 65,8% har i noen eller stor grad fått informasjon om hvordan gjennomføringen av fagprøve foregår. Forhåpentligvis er det de som har vært lærling i kortest tid som er de som ikke har fått informasjon i like stor grad, men dette er informasjon man bør ha tidlig i læreprosessen.

Tilgangen på utstyr og opplæringen i bruk av det kan bedres. 15,6% får kun i mindre grad eller ikke i det hele tatt tilgang til utstyr som gjør at de kan få prøvd seg i alle deler av faget, og 17,3% rapporterer at de ikke i det hele tatt eller i mindre grad får god nok opplæring i bruk av utstyr. Av hensyn til lærlingenes sikkerhet og profesjonalitet er bruk og opplæring i bruk av utstyr viktig. 51,9 % bruker IKT/data i mindre grad eller ikke i det hele tatt i sin fagopplæring, og 41,3 % har tilsvarende dårlig tilgang på faglitteratur.

Lærlingenes medvirkning kan arbeides med. 26,1% opplever ikke i det hele tatt eller i mindre grad at de deltar aktivt i planleggingen av arbeidet sitt/opplæringa. Også i forhold til medvirkning i vurdering er det rom for forbedring. 20,3% deltar ikke i det hele tatt eller i mindre grad i vurderingen av eget arbeid. 51,8 % har ikke i det hele tatt eller i mindre grad blitt informert om sine rettigheter, og kun 26,5 % kjente til ordningen med tilsynsrepresentant (arbeidstakernes representant som skal føre tilsyn med opplæringen) i noen eller stor grad.

Arbeidet med sikkerhet har også rom for forbedring. Selv om 90% av lærlingene opplever seg trygge i noen eller stor grad når de oppholder seg alene på arbeidsplassen, er dette ikke nok. Dette gjenspeiles i kjennskapet til sikkerhetsbestemmelser på arbeidsplassen. Det bør ikke være rom for at man ikke får blitt godt kjent med sikkerhetsbestemmelser og feilrapporteringsrutiner – likevel rapporterer bare 42,8 % at de i stor grad kjenner til sikkerhetsbestemmelsene på arbeidsplassen, og bare 35,1 % at de i stor grad kjenner til rutiner for feilrapportering. Kun 46,8 % rapporterer at de tenker sikkerhet i alt de gjør i stor grad, og kun 69,2 % rapporterer at de i stor grad har fått tildelt samme utstyr som andre ansatte. Sikkerhet er et område hvor det ikke er tilfredsstillende at så mange besvarer disse spørsmålene annerledes enn ”i stor grad”. 30,5 % av lærlingene opplever at det i noen eller stor grad tas snarveier i forhold til reglementet for å spare tid og penger, og hver femte lærling rapporterer at andre i bedriften i noen eller stor grad har en adferd som kan skape ulykker. De fleste hjelper hverandre i bedriften slik at de unngår ulykker, men 5,9 % opplever likevel dette bare i mindre grad eller ikke i det hele tatt.

De enkelte lærefag – henvendelser

Ombudet har totalt sett fått relativt få henvendelser, målt i absolutte tall, fra lærlinger. Imidlertid er henvendelser fra lærlinger overrepresentert i forhold til henvendelser fra elever, med tanke på hvor mange ombudet har nådd med sin informasjon. I perioden 01.10.07 til 27.02.08 har ombudet mottatt henvendelser fra 13 lærlinger. Det største antallet henvendelser har dreid seg om lønns- og arbeidsforhold. Flest henvendelser har kommet fra hotell- og næringsmiddelfag.

På bakgrunn av de innkomne henvendelsene, samt spørsmål fra lærlinger på de lærlingsamlinger ombudet har informert på, ser det ut til at det i flere bedrifter må jobbes med oppfølging av avtalevilkår i forhold til overtid. Lærlinger skal i utgangspunktet ikke brukes til overtidarbeid i særlig grad, men når det først skjer, er det viktig at lærlingene får en riktig lønn i tråd med arbeidsavtalen, og minst at lærlingen får godtgjørelse i henhold til arbeidsmiljøloven. Bedriftene kan ikke komme seg rundt dette ved en innsnevrende tolkning av hva som er pålagt overtid.

Ombudet ser også at det flere steder kan være behov for å forbedre rutiner i forhold til opplæringens innhold og den veiledning og oppfølging den enkelte lærling får, ettersom flere henvendelser til ombudet tyder på at dette ikke er godt nok.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Elevenes rettigheter oppsummert

A: Elevmedvirkning

Grunnlaget for ombudets gjennomgang

Ombudet har lagt følgende kriterier til grunn for sin gjennomgang.

Virksomhetene skal oppfylle:

- Opplæringslovens § 1-2, 3-4, 8-2, 9a-5, 9a-6, 11-5, 11-5a, 11-6, 11-7; forskrift til opplæringsloven § 1-3, 4-1, 4-5, 4-5a; prinsipper for opplæringen og Oslo kommunes driftsstyrereglement (offentlige skoler) *eller*
- Opplæringslovens § 11-8, 12-3 (Oslo kommune v/Utdanningsetaten) *eller*
- Opplæringslovens § 9a-5 og 9a-6, privatskolelovens § 1-1, 2-3, 3-4, 5-1 og 5-3; forskrift til privatskoleloven § 4-1, 4-5, 4-5a, og prinsipper for opplæringen (private skoler) *eller*
- Opplæringslovens § 1-2 og 3-4; forskrift til opplæringsloven § 1-3, 4-1, 4-5, 4-5a; prinsipper for opplæringen og arbeidsmiljøloven § 2-3, 4-2, kapittel 6 og kapittel 7 (lærebedrifter).

I praksis innebærer dette at følgende rettigheter må være ivaretatt ved skolen/lærebedriften (elev brukes her både om elever og lærlinger der hvor det passer – kriterier som bare gjelder skoler er markert med *, kriterier som bare gjelder lærebedrifter er markert med **):

1. Det skal være gode samarbeidsformer mellom elever/lærlinger og lærere/lærebedrifter og mellom skole og hjem
2. Det skal legges til rette for elev- og lærlingmedvirkning.
3. Elevene/lærlingene/lærekandidatene skal ha anledning til å være aktivt med i opplæringa.
4. Elevgrupper i skolen skal ikke være større enn at elevene kan medvirke*
5. Hver elev skal være knyttet til en kontaktlærer*
6. Elevene skal engasjeres i planlegging og gjennomføring av det systematiske arbeidet for helse, miljø og sikkerhet ved skolen*
7. Dersom elevrådet har oppnevnt skolemiljørepresentanter, skal disse få møte i arbeidsmiljøutvalget når dette behandler saker som vedkommer elevenes skolemiljø, og de skal da ha talerett og rett til å få meningene sine protokollert. De skal ha rett til den informasjon som trengs for oppdraget, opplæring og fritak fra undervisningstimer*
8. Driftsstyret, skolemiljøutvalget og elevrådet skal holdes løpende underrettet om alle forhold, som hendinger, planer og vedtak, som har vesentlig betydning for skolemiljøet, og skal på forespørsel få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet ved skolen*
9. Driftsstyret, skolemiljøutvalget og elevrådet skal så tidlig som mulig tas med i planlegging og gjennomføring av miljøtiltak, og ha mulighet til å uttale seg og komme med forslag i alle saker som har betydning for skolemiljøet.*
10. Hvis skolen blir klar over forhold ved skolemiljøet som kan ha negativ virkning for helsa til elevene, skal elevene snarest mulig bli varslet*
11. Driftsstyret skal ha minst to representanter for elevrådet.* (offentlige skoler)
12. Skolen skal ha et skolemiljøutvalg eller et organ som fungerer som det, hvor elevene har flertall. (offentlige skoler)*

13. Skolen skal ha et elevråd med minst ett medlem per tyvende elev, valgt ved skriftlig avstemning, og skal selv velge leder, nestleder og sekretær* (offentlige skoler)
14. Elevrådet skal ha arbeidsvilkår som gjør det mulig for det å arbeide for læringsmiljøet, arbeidsforholdene og velferdsinteressene for elevene*
15. Elevrådet skal kunne holde allmøte hvis det krever det*
16. Elever, lærlinger og lærekandidater skal kunne delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringa, og skal få kunnskap om de valgmuligheter de har og de konsekvenser valgene kan få
17. Det skal legges til rette for at elev, lærling og lærekandidat kan gjøre god egenvurdering.
18. Elev, lærling og lærekandidat skal kunne delta i vurdering av sitt eget arbeid.
19. Det skal minst en gang hvert halvår gjennomføres samtale med eleven/lærlingen/lærekandidaten.
20. Læreren skal jevnlig ha dialog med eleven om elevens utvikling*
21. Driftsstyrerepresentantene skal få nødvendig opplæring, sakspapirer i god tid og ellers de arbeidsforhold som kreves for at de skal kunne gjøre en god jobb.* (offentlige skoler)
22. Elevorganisasjonens representanter skal kunne møte med talerett i kommunale nemnder som behandler pedagogiske og administrative saker som gjelder elevenes interesser (Oslo kommune)
23. Det skal være minst én representant for elever, lærlinger eller lærekandidater etter forslag fra Elevorganisasjonen i yrkesopplæringsnemnda (Oslo kommune)
24. En representant fra elevrådet ved private skoler skal ha møte- og talerett og rett til å få sin mening protokollført i styret ved private skoler* (private skoler)
25. Elevrådet ved private skoler skal ha minst fem medlemmer, valgt ved skriftlig avstemning senest tre uker etter skolestart* (private skoler)
26. Lærlingen skal medvirke ved utforming, gjennomføring og oppfølging av virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, skal delta i det organiserte verne- og miljøarbeidet i virksomheten og aktivt medvirke ved gjennomføring av de tiltak som bli satt i verk for å skape et godt og sikkert arbeidsmiljø**
27. Lærlingen skal holdes løpende informert om systemer som nyttes ved planlegging og gjennomføring av arbeidet, og skal medvirke ved utformingen av dem. **
28. Lærlingen skal ha mulighet for selvbestemmelse, innflytelse og faglig ansvar i tråd med sin arbeidsevne, kyndighet, alder og øvrige forutsetninger**
29. Under omstillingsprosesser som medfører endring av betydning for arbeidstakernes arbeidssituasjon, skal arbeidsgiver sørge for den informasjon, medvirkning og kompetanseutvikling som er nødvendig for å ivareta et fullt forsvarlig arbeidsmiljø**
30. Lærlingen skal være informert om, og hvis det er naturlig, ha vært med på å velge, verneombud i virksomheten**
31. Hvis lærlingen er i virksomhet med mer enn 50 arbeidstakere, skal lærlingen være informert om arbeidsmiljøutvalget.**

B: Læringsmiljø

Grunnlaget for ombudets gjennomgang

Ombudet har lagt følgende kriterier til grunn for sin gjennomgang.

Virksomhetene skal oppfylle *enten*

- Opplæringslovens § 1-2, 3-7, 8-2, 9-6, kapittel 9a, forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. og Oslo kommunes ordensreglement, (offentlige skoler) *eller*
- Opplæringslovens kapittel 9a og privatskolelovens § 1-1, 2-4, 3-4, 3-8, 3-9, 7-1a (private skoler), *eller*
- Opplæringslovens § 1-2, 4-2 og arbeidsmiljøloven (lærlinger)

I praksis innebærer dette at følgende rettigheter må være ivaretatt ved skolen/lærebedriften (elev brukes her både om elever og lærlinger der hvor det passer – kriterier som bare gjelder skoler er markert med *, kriterier som bare gjelder lærebedrifter er markert med **):

1. Alle som jobber i virksomheten skal hindre at eleven kommer til skade eller blir utsatt for krenkende handlinger.
2. Ved refsing skal fysisk refs eller krenkende tiltak ikke forekomme*
3. Elevene skal ikke utsettes for reklame som skaper kommersielt press, eller som kan påvirke holdninger, atferd og verdier*
4. Læringsmiljøet skal fremme helse, trivsel og læring og ta hensyn til trygghet
5. Det fysiske arbeidsmiljøet skal være i samsvar med anbefalte fagnormer og helsemessig tilfredsstillende
6. Arbeidsplassen skal være tilpasset behovene til den enkelte
7. Funksjonshemmedes behov skal være ivaretatt (*)
8. Det skal være mulig for elevene å dekke både behov for aktivitet og for hvile*
9. Det skal være egnede muligheter for bespising som ivaretar måltidets sosiale funksjoner*
10. Renhold skal være forsvarlig og hygienisk tilfredsstillende, og det skal gjennomføres årlig hovedrengjøring*
11. Det skal være nok førstehjelpsutstyr tilgjengelig
12. Inneklimaet må være tilfredsstillende, og det må ikke være så fuktig at det kan bli muggdannelser*
13. Lyd og lys må være tilfredsstillende
14. Det skal være tilgang på hygienisk betryggende drikkevann
15. Det skal være tilstrekkelig antall tilgjengelige toaletter og vasker, og de må ha hygienisk tilfredsstillende utforming, kapasitet og standard
16. Ansatte ved skolen må oppfylle sin plikt til å varsle skoleledelse og om nødvendig gripe inn ved mistanke om at elever utsettes for krenkende ord eller handlinger*
17. Skolen skal ha et skolemiljøutvalg med flertall elever* (offentlige skoler)
18. Dersom elevrådet har oppnevnt skolemiljørepresentanter, skal disse gis nødvendig fri og opplæring til å utføre sitt arbeid*
19. Elevrådet skal holdes løpende informert om hendelser som påvirker skolemiljøet*
20. Skoleanleggene må ligge samlet* (privatskoler)
21. Elevene skal ha tilgang på skolehelsetjeneste* (Oslo kommunes ansvar)
22. Lærlingen bør ha en skriftlig arbeidsavtale i tillegg til lærekontrakten **
23. Lærlingens arbeidstid skal ikke overstige grenser i lov eller avtaleverk **

- 24. Læringer som arbeider overtid skal få godtgjørelse for dette i henhold til lov eller avtaleverk **
- 25. Læringsen skal være involvert i medvirkningsarbeidet på arbeidsplassen **
- 26. Læringsen skal ikke utsettes for skade **
- 27. Gruppestørrelsen i skolen må ikke være større enn det som er pedagogisk og trygghetsmessig forsvarlig*

C: Tilpasset opplæring

Grunnlaget for ombudets gjennomgang

Ombudet har lagt følgende kriterier til grunn for sin gjennomgang

Virksomhetene skal oppfylle *enten*

- Opplæringslovens § 1-2, 3-3 (VKII i skole), 3-4 2.ledd, 3-9, 3-10, kapittel 5, 6-3, 7-3, 7-4, 8-2, 9-2, 9-3, 9-4, 9a-3, 10-8; forskrift til opplæringsloven § 1-3, 1-11, 1-12, 4-1, 4-4, 4-5, 4-9, 4-11, 4-12, 4-24, 4-33, 4-35, 7-1, kapittel 17, 21-1, 22-1, 22-2; prinsipper for opplæringen (offentlige skoler og Oslo kommune) *eller*
- Privatskolelovens § 2-3, 3-4, 3-6, 3-7, 3-11, 5-2 (2.ledd, pkt. i); Forskrift til privatskoleloven § 4-1, 4-4, 4-5, 4-9, 4-11, 4-12, 4-21, 4-30, 7-1, 7-2; prinsipper for opplæringen; Opplæringslovens § 5-1, 5-3, 5-4, 5-5, 7-3, 7-4, 9a-3 (private skoler og Oslo kommune) *eller*
- Opplæringslovens § 1-2, 4-2 (tilgang på PPT), 4-4, 4-7, 5-1, 5-3, 5-4, 5-5, 5-6; forskrift til opplæringsloven § 1-3, 4-1, 4-5, 4-55, 4-58, 4-65, 11-12; prinsipper for opplæringen; arbeidsmiljøloven § 4-2, 10-2, kapittel 12. (læringer)

I praksis innebærer dette at følgende rettigheter må være ivaretatt ved skolen/lærebedriften (elev brukes her både om elever og læringer der hvor det passer – kriterier som bare gjelder skoler er markert med *, kriterier som bare gjelder lærebedrifter er markert med **):

1. Opplæringa skal være tilpasset evnene og forutsetningene hos den enkelte
2. Elever som ønsker, men ikke får, opplæring i bedrift, skal tilbys VKII i skole
3. Opplæringa skal skje i samsvar med læreplanene.
4. Ungdom som har tegnspråk som førstespråk eller som etter sakkyndig vurdering har behov for slik opplæring, skal bli tilbudt tilfredsstillende opplæring i og på tegnspråk i et tegnspråklig miljø eller tolk i ordinære videregående skoler*
5. Sterkt svaksynte og blinde elever skal motta nødvendig opplæring i bruk av punktskrift og opplæring i bruk av nødvendige tekniske hjelpemidler.*
6. Det skal tilbys spesialundervisning i tilfredsstillende omfang til elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringsstilbudet – herunder hjemmeundervisning.
7. Det skal settes i verk undersøkelser for å se om eleven trenger spesialundervisning når elever eller foreldre krever det.
8. Det skal innhentes samtykke fra elever eller foreldre før det gjøres vedtak om å sette i gang sakkyndig vurdering eller spesialundervisning.
9. Elever eller foreldre skal kunne gjøre seg kjent med innholdet i den sakkyndige vurderinga og kunne uttale seg før vedtak fattes.
10. Tilbud om spesialundervisning skal utformes i samarbeid med eleven og foreldrene til eleven, med stor vekt på deres syn.
11. Det skal utarbeides individuell opplæringsplan for elev som mottar spesialundervisning, og det skal utarbeides skriftlig halvårsoversikt over den opplæringa eleven har fått og en vurdering av utviklinga til eleven.

12. Det skal være pedagogisk-psykologisk tjeneste tilgjengelig.
13. Samer i videregående opplæring skal motta opplæring på samisk hvis de ønsker det.*
14. Funksjonshemmede elever eller elever som er midlertidig skadde eller syke skal få skyss til skolen.*
15. Elever med behov for det skal få nødvendig reisefølge og tilsyn i ventetid.*
16. Grupper i skolen må ikke være større enn det som er pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig, og må ivareta elevenes behov for sosial tilhørighet. Alle elever skal være tilknyttet en kontaktlærer, og gruppedeling skal normalt ikke skje etter faglig nivå, kjønn eller etnisitet.*
17. Elevene skal ha tilgang til nødvendig rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg og om sosiale spørsmål.*
18. Elevene skal ha tilgang til skolebibliotek.*
19. Skolene skal ha tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremidler for å gi tilpasset opplæring.*
20. Den enkelte eleven skal kunne oppleve trygghet og sosial tilhørighet.*
21. Det skal være riktig og nødvendig kompetanse i skolen for å sikre tilpasset opplæring.*
22. Elever med krav på fritak etter forskriftens § 1-11 skal slippe opplæring i norsk sidemål.*
23. Det bør gis fritak fra opplæring i fag som er bestått tidligere og for praktisk del i kroppsøving når lege dokumenterer at opplæringa er til skade for eleven og at tilpasning ikke er mulig.*
24. Det skal være god tilbakemelding og rettleiding til den enkelte.
25. Underveisvurdering skal brukes i arbeidet med å gi tilpasset opplæring.*
26. Lærekandidater skal ha vurdering i samsvar med deres opplæringsplan.*
27. Det skal gjennomføres en halvårlig samtale med eleven/læringslærlingen/lærekandidaten.
28. Det skal tas hensyn til elevens forutsetninger i arbeidet med orden og atferd.*
29. Det skal gis fritak for vurdering i sidemål etter § 4-11 i forskriften til opplæringsloven.*
30. Det skal gis fritak for vurdering i kroppsøving etter § 4-12 i forskriften til opplæringsloven.*
31. Det skal gis særskilt tilrettelegging av eksamen og prøver gjennom året for elever med behov for dette.*
32. Det skal gis kompetansebevis til den som ikke har oppnådd vitnemål.*
33. Det bør gis fri etter 14-dagersregelen i minst like stor grad som før, og rektor bør utvise skjønn i vurderingen av den enkeltes behov for fri. Det skal legges til rette for at eleven kan kompensere for fri.*
34. Det skal tilbys alternativ opplæring når det er nødvendig for elever med rett til opplæring i samisk eller finsk.*
35. Det skal foreligge språklige parallellutgaver etter reglene i kapittel 17 i forskrift til opplæringsloven.*
36. Alle skal kunne utvikle sine egne læringsstrategier og gis like muligheter til å utvikle sine evner og talenter.
37. Den enkeltes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet skal stimuleres.
38. Personlig utvikling og identitet skal stimuleres sammen med etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse.

39. Det skal tas i bruk varierte arbeidsmåter, variert lærestoff og læremidler, variasjon i intensitet i opplæringen og organisering av den.
40. Den enkelte skal møte faglige utfordringer det er mulig å strekke seg mot.
41. Produksjonen og opplæringa skal legges til rette slik at lærlingen/lærekandidaten kan nå målene i den fastsatte læreplanen.**
42. Det skal finnes en intern opplæringsplan i bedriften.**
43. Det skal være intern kvalitetssikring i bedriften av at lærlingen/lærekandidaten får tilfredsstillende og tilpasset opplæring.**
44. Lærekandidater som går opp til kompetanseprøve skal prøves i forhold til de måla som er fastsatte for kandidaten.**
45. Utdanningsetaten bør gi samtykke til særskilt tilrettelegging av den praktiske delen av fag-/svenneprøve når en lærling, elev, praksiskandidat eller lærekandidat har behov for det.**
46. Utdanningsetaten bør samtykke i avvik fra vanlige kontraktvilkår for personer med avgrenset arbeidsevne på grunn av fysiske og/eller psykiske funksjonshemninger.**
47. Arbeidet skal organiseres og tilrettelegges under hensyn til den enkeltes arbeidsevne, kyndighet, alder og øvrige forutsetninger, med mulighet for variasjon og å se sammenhengen mellom ulike arbeidsoppgaver.**
48. Det skal gis fritak for arbeidstidsordninger om natten eller gis reduksjon av arbeidstid for den som har vektige grunner til dette etter arbeidsmiljøloven § 10-2.**
49. Permisjoner skal gis i henhold til arbeidsmiljølovens kapittel 12 når dette er nødvendig. **

D: Vurdering

Grunnlaget for ombudets gjennomgang

Ombudet har lagt følgende kriterier til grunn for sin gjennomgang.

Virksomhetene skal oppfylle *enten*

- Opplæringslovens § 3-4 og 10-8 og forskriften til dennes kap 4 og 5, samt Oslo kommunes ordensreglement for videregående skoler og voksenopplæringsentre (offentlige skoler og lærebedrifter) *eller*
- Privatskolelovens § 2-3 og 5-2 (2.ledd, pkt. i) og forskriften til dennes kap 4 og 5 (private skoler)

I praksis innebærer dette at følgende rettigheter må være ivaretatt ved skolen/lærebedriften (elev brukes her både om elever og lærlinger der hvor det passer – kriterier som bare gjelder skoler er markert med *):

1. Elevene skal kunne delta i vurdering av eget arbeid
2. Elevene skal ha god tilbakemelding og rettledning
3. Underveisvurderingen skal være egnet til å utvikle elevens/lærlingens kompetanse og gi grunnlag for tilpasset opplæring
4. Vurdering uten karakter skal gis som beskrivende vurdering av hvordan eleven står i forhold til målene i læreplanene
5. Fagkarakterer skal vise hva elevene kan ut fra hva som er forventet når karakteren settes *
6. Forutsetninger, orden og atferd, herunder fravær, skal ikke tas med i vurdering av fagkarakter *

7. Skolen skal foreta en rent kvalitativ vurdering av muligheten for å vurdere elevens måloppnåelse i forhold til å sette termin-/standpunktkarakter, og skal ikke praktisere kvantitative mål som vurdering av om eleven kan få karakter *
8. Terminkarakterer skal være supplert med begrunnelse og rettleiding *
9. Elevene skal være kjent med kriteriene for karakterer i fag, i orden og i atferd *
10. Karakterer i orden og i atferd skal ta hensyn til elevens forutsetninger, og ikke normalt legge avgjørende vekt på enkelthendinger. Vurderingen skal være individuell og rent kvalitativ. Kvantitative kriterier for karakterene skal ikke forekomme. *
11. Varsel om fare for at det ikke er grunnlag for å gi standpunktkarakter eller for nedsatt ordens- eller atferdskarakter skal gis til både elev og foreldre/foresatte i tilstrekkelig tid til at eleven kan forbedre seg *
12. Fravær skal føres i dager og timer *
13. Studietid og skoleadministrative gjøremål skal ikke regnes som fravær i noen sammenheng. *
14. Skolen skal praktisere regelen om inntil 14 dagers fri i forskriftens § 4-35 etter beste skjønn, men slik at det normalt gis fri til den typen virksomhet som er opplistet i paragrafen⁹. Elever som får fri etter denne paragrafen skal få kompensere for dette. *
15. Skolen skal ha rett og nødvendig kompetanse på vurdering, og skal sørge for kompetanseutvikling for sine ansatte.*

Ombudet har valgt å konsentrere seg om den individuelle vurdering av elever, lærlinger og lære kandidater. Lovens bestemmelser om skolebasert vurdering og kvalitetsutvikling har ombudet ikke hatt ressurser til å vurdere gjennomføringen av.

⁹ Dette gjelder ”arbeid som tillitsvald, politisk arbeid, hjelpearbeid, lovpålagde oppmøte og fråvær av helse- og velferdsgrunnar.” Elever som er medlemmer av andre trossamfunn enn Den norske kirke, kan få inntil to av disse dagene fri til religiøse høytider.

Vedlegg 2: Korrespondanse med skoler.

Som separat, trykt vedlegg, følger korrespondansen med de skoler og virksomheter som ikke har reservert seg mot publikasjon av denne, og som har svart på ombudets utsendinger. Denne følger med i den trykte utgaven av denne rapporten, men er av tekniske årsaker lagt ved i separat fil på ombudets nettsider. Publikasjonen av disse gjøres etter uttrykt ønske fra Utdanningsetaten.

For at skolenes tilbakemeldinger og tilsvare skal være forståelige, er også de e-poster og brev som er utsendt fra ombudets side og som skolene har svart på også vedlagt, slik at korrespondansen framstår i sin helhet. De dokumenter som er merket unntatt offentlighet var unntatt offentlighet fram til publikasjon av rapporten, og er derfor nå allment tilgjengelige. I de fleste tilfeller har ombudet svart på skolenes tilbakemeldinger. Disse svarene er kun vedlagt dersom skolene har svart på disse igjen.

Korrespondansen står i kronologisk rekkefølge. De opprinnelige tekstutkast skolene mottok er ikke daterte, men var vedlegg til brev av 11. februar 2008.

Alle skoler har mottatt noen felles brev og e-poster i tillegg. Disse ligger fremst i denne vedleggsdelen.

Korrespondanse med følgende enheter er vedlagt, og er ordnet i den rekkefølge enhetene er beskrevet i rapporten:

- Berg videregående skole
- Bjørnholt skole
- Elvebakken videregående skole
- Etterstad videregående skole
- Fagerborg videregående skole
- Foss videregående skole
- Grefsen videregående skole
- Hellerud videregående skole
- Holtet videregående skole
- Lambertseter videregående skole
- Manglerud videregående skole
- Nordstrand videregående skole
- Oslo Handelsgymnasium
- Oslo katedralskole
- Persbråten videregående skole
- Sandaker videregående skole
- Sofienberg videregående skole
- Sogn videregående skole
- Stovner videregående skole
- Ullern videregående skole
- Ulsrud videregående skole
- Utdanningsetaten
- Akademiet videregående skole
- Kristelig gymnasium
- Oslo By Steinerskole
- Oslo Private Gymnasium
- Rudolf Steinerskolen i Oslo